

11
1.
2
31.6
2
4.
5.
6
7.
8

1723.

1. Gabel, Joh. Guilielmus: ^{origine et} De progressu litterarum obligationis.
2. Gabel, Dr. W. thelsum: De notariis
- 3°, 6° Gabel, Joh. Guilielmus: De convocatiis circularibus.
2 Exempl. 1723 - 1746.
4. Hahn, Simon Fridricus: Observationes quaedam jura publici
et medici aeri mores.
5. Leyserus, Augustinus: De iniquitate expectantiarum
6. Leyserus, Polycarpus: De primis juris Germanici scriptis
incommutabilis. 3 Exempl. 1723, 1732
7. Leyserus, Polycarpus: Cogitata de flore academiarum
promovendo in nosstra condenda studiorum universi-
tatis ita exhibitae.
- 8°, 6°, 1/2° Leyserus, Polycarpus: De praestantia celsarum
inspectione in honestas. 3 Exempl. 1723, 1732

1723.

9tes Trinius, Gulielm Sam: Disquisitiones optimae legitimeque
rationis componendi: Dissidia circa statum religionis
in Germanico imperio excitata. 2 Sumpt. 1750. 1756

10tes Triner, Gulielm Samuel: De constituto corporis Organ.
licei 2 Sumpt. 1723. 1741.

epus

756

age.

RECTORIUS
LICENTIA

[Faint, illegible handwriting in blue ink, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]

G
AV
SV

DISSERTATIO ACADEMICA
DE
NOTARIIS

2, 80.
1723, 2
2

QVAM
PRÆSIDE
JO. WILHELMO GØBEL

1718

J. V. D. EIVSDEMQUE IN ACADEMIA
REGIO DVCALI JVLIA P. P. O.
FAVTORE AC PRAECEPTORE SVO
ÆTERNVM COLENDO
PVBLICÆ ERVDITORVM DISQVISITIONI
AD DIEM X DECEMBR. MDCCXXIII.

SVMITTIT
LVDOVIC. JVLIVS VRBANVS
Frandsenfeldt
WOLFFENBVTTELENSIS.

HELMSTADII,
LITERIS IOHANNIS STEPHANI HESSII.

20

INSTITUTIO ACADEMICA

NOTITIA

ANNO

MDCCCLXXXIII

JOHANNES MOGENSEN

PHYSICUS ET CHIRURGUS

IN REGIO DE CAPELLA R. P. S.

AVTOR ET AG. TRACTATIONIS

DE ANATOMIA

PRINCIPALIS INSTITUTIONIS

ANATOMIAE

ET

HYGIENAE

IN

REGIO DE CAPELLA

IN

REGIO DE CAPELLA

PRÆSES
RESPONDENTI SVO

S. P. D.

Diligentiae tuæ publicum exstare cupiens
testimonium, Dissertationem de Notariis
in Cathedra tueri academica constituisti. Co-
gnoscent inde viri docti; Te, ut solent non-
nulli, exercitia disputantium non despi-
cere. Enimvero haec sunt, quae ingenio vela
secunda dant, et veritatis scrutationem haud le-
viter promovent. Elegisti thema, forte quam-
pluri-

plurimis non reconditae satis sapientiae visum; sed noli morari ineptulorum censuram. Cogites Tecum animo, quae apud Philosophum habentur : (*) *Quocirca Anaxagoram Thaletem caeterosque tales viros, sapientes quidem esse dicunt, prudentes vero nequaquam, cum videant eos, quae sibi utilia sunt, ignorare; atque eos fatentur, recondita quaedam et admirabilia, et difficilia et divina tenere, sed inutilia.* Tu Jctorum auditoria, rei sanctissimae, civilis nempe sapientiae, et non simulatae philosophiae cupidus, indefessus frequentasti, nec sine lucro; dogmata enim, quibus non tinctus, sed imbutus es, Reipublicae aliquando usui esse poterunt. Precor, ut condignum laboribus Tuis brevi appareat praemium, atque ut omnia Tibi ex voto fluant. Dabam in Academia Julia d. 21. Decemb. MDCCXXIII.

(*) Eudemiorum lib. 5. c. 7.

CAPVT I.
ANTIQUIORA QVAEDAM
DE NOTARIIS SISTENS.

§. I.

Vi animi sensa notis exprimere callebant,
Notarii dicebantur. (*) Sunt autem notae,
prout a Siglis vel literarum compendiis
differunt, imagines vel signa, ad dictata
celerius excipienda, vel tegenda illa, quae
non cuivis patere debebant, excogitata.

§. II.

Sigla, sive literae singulariae sine coagmentis syllabarum,
ut a GELLIO (**) vocantur, sunt literae singulae vel plures, in-
tegram vocem significantes. Vtpote, A. Aulus vel Ager; Adi-
Adjutor; Cipp. Cippus, S. C. Senatus consultum, (***) com-
prehen-

(*) HIERONYMVS epist. CXL. ad Principiam; mea autem lingua in si-
militudinem scribae velocis, quem Notarium possumus intelligere,
quodam signorum compendio, breuiatum evangelii strictumque
sermonem exaravit in tabulis cordis carnalibus, vid. Baluzii
notas ad acta Martyr. p. 476 Miscell. tom. 2. (***) lib. 17. c. 9.

(***) CUIACIUS lib. 12. Obl. 40. CANGIUS in glossario voce sigla, PETR.
GREGOR. de republ. l. 6. p. 1109.

prehenduntur sub notis late sumtis. (*) Huc spectant VALERII PROBI, MAGNONIS et PETRI DIACONI de notis literarum libelli, (**) quos LINDENBROGIVS Lugd. Batavor. anno 1549. editos notis illustravit, prioresque duos NICOLAVS tractationi de siglis veterum inseruit. Alios quoque habemus, qui recensendis et explicandis siglis operam dederunt, quorum numero sunt GOHORIVS, VRSATIVS et HENRICVS ERNESTVS, qui PROBI libellum ex manuscriptis longe auctiorem Sorae anno 1647. typis exseribi curavit. (***) Quo certius est, varias fuisse siglas, eo incertius est, quem primum habuerint autorem. Enimvero erant siglae vulgares, erant et juridicae et militares, imo in inscriptionibus et numismatibus, ut alia sileam, literarum conspiciuntur compendia. (****) Quae in juris Canonici voluminibus reperiuntur singularia, a SERPILIO in compendiosa juris Can. delineatione delibatae sunt. Siglarum rationem aliquo modo referunt monogrammata, ab Imperatoribus olim et Regibus adhibita. Carolum Calvum primum, ut et nummis gallicis imprimerentur, instituisse ferunt. (*****) De aliis, quae ad monogrammata spectant, videndus MABILON. (*****)

§. III.

- (*) FESTVS p. 336. apud Dionys. Gothofr. in autor. latinae linguae. GONZALEZ DE TELLETZ in libr. 2. decret. tit. 22. p. 508.
 (***) DIONYS. GOTHOFR. in autor. lat. ling. p. 1454. 1499.
 (****) SVARESIVS in notitia vet. jur. reliq. §. XII.
 (*****) ISIDORVS originum lib. I. p. 836. 837. apud DIONYS. GOTHOFR. NICOL. de Siglis veterum c. 4. 1499. PATINI introductio ad Hist. numismatum c. 21.
 (*****) SIRMONDVS apud Baluz. t. 2. p. 791.
 (*****) de re diplomatica lib. 2. c. X. §. X. 1499. CANGII comm. ad ANNAE COMENAE librum p. 253. Monogrammatum usus vix Frederici III. tem. pora excedet.

§. III.

Vocabuli notare et notarum varii sunt significatus, quos recitat BRISSONIVS (*) §. 4. Notas autem in strictiori significatione, quatenus imagines denotant, a literis discrepare, veterum ostendunt loca. (**) Erant autem signa, ut a Plutarcho in Catone vocantur, vel notae proprie dictae, imagines vel literae imaginum rationem habentes, aut imaginibus additae. (***) Hujusmodi notis exaratum Codicem in Bibliotheca Colbertina existisse, docet MABILLON. (****) Reperiebatur quondam psalterium ad eundem modum descriptum Argentinae in Bibliotheca majoris Ecclesiae, (*****) quod jam exornat Bibliothecam Augustam, quae Guelpherbyti est, ad quam, ultimo Pomeraniae Duce, cui ab Augusto erat donum, mortuo, revertit. (*****) Exempla quaedam notarum, ut adjiciam, forte lectori non ingratum erit.

A 3

habet

(*) de verb. signif. lib. XII. p. 1344. seqq.

(**) Leg. 40. ff. de testamento militis, l. 9. §. 4. de hered. instituendis l. 21. §. 1. ff. qui testam. fac. poss. Petr. GREGORIUS de republ. lib. 16. c. 11. p. III. Lips. Cent. 1. Epist. 26. ad Belgas p. 528. §29. C VIACIVS l. c. MABILLON de re diplom. l. 1. c. XI. §. VI. p. 48. MONTFAUCON in palaeogr. graeca lib. 5. c. 1. p. 344.

(***) NICOLAUS l. c. c. 2.

(****) l. c.

(*****) Trithemius in polygraphia lib. 6.

(*****) Ut patet ex his, quae Serenissimus ille Princeps ad locum Trithemii, notis romanorum veterum; a Guetero editis, praemissum, propria manu annotavit. Novimus haec indulta illustris Hertelii,

H habet **I** indixit **K** interdixit **L** in republica

CL vir **G** utriusque **V** Justitiæ

M haud multum **B** Britannicus

NS Alexandricus

§. IV.

Varia notarum erant genera, ut ex NICOLAI tractatione de siglis veterum patescit. Tyronis notas, quas aliqui Ciceronis dicunt, a S. Cypriano multiplicatas, et Senecæ Gruterus e Bibliopaphis eruit, ediditque. Cui primordia debeant, dubium est. Sunt qui Xenophonti tribuunt. Primus omnium ait DIOGENES LAERTIVS in vita ejus, (*) quæ dicebantur notis excepta, in publicum edidit. Alii ad Ciceronis libertum Tyronem referenda putant. Notas studio deinde tertii Persennii Phylargii, non Ennii, et Aquilæ Mæcenatis liberti ingenti auctas esse incremento perhibent. Postea Lucius Annæus Seneca opus in quinque millia extendit. (**) Sed videtur altius ascendendum ad

(*) p. m. 63.

(**) Pen. DIACON, ad Censad, 2, Epist, apud Dionys. Gothof, l, c, p: 1498.
Lit.

ad Hebraeorum et Aegyptiorum tempora, quibus non infrequens fuit sua symbolis, Hieroglyphicis notis, et figuris involvere. (*) Habuerunt et Normanni ac Dani veteres occultum scribendi modum. (***) Sunt et Chinenſibus ſui characteres. (***)

§. V.

Veteres, quae meditati erant, dictare solebant. (****) Triplex autem ſcribendi ratio (****) Romanis in uſu fuit. Aut enim verbis integris, quae pluribus literis ac ſyllabis conſtarent, ſcribebant, aut literis ſingulis, aut notis, a quibus Notarii appellabantur. Qui pluribus literis ac ſyllabis ſcribebant, librarii dicebantur *καλλιγραφοι*. PLVTARCHVS in Catone Vtienſi (*****) ait: *Hanc ſolam orationem Catonis (qua pronuntiabat, quid in Lentulum Cerbegum aliosque conſuratos ſtatuumdum eſſet) ſervatam ferunt. Cicerone Conſule velociſſimos ſcriptores deponente, atque docente, ut per ſigna quaedam et parvas brevesque notas mularum literarum vim habentes diſta colligerent, nondum enim reperit erant, qui Notarii appellantur, ſed tunc primum huius rei veſtigium ferunt extiſſe*

HIE-

-
- LIPSIVS p. 526. chiliad, ſelect. epistolae. FRANCISCVS POLLETVS in Hiſtor. ſor. Rom. l. V. c. XII, p. 504. BVLENGERVS de imperio Rom. lib. IV. p. 443.
- (*) JAMBlichVS de myſteriis Aegyptiorum lib. I. c. 1. et lib. 14. c. 14. PETR. GREGOR. de republ. lib. XV. c. 1. HVGO de prima ſcribendi orig. c. XVIII
- (**) Conf. WORMIUS de literatura Danica antiquiſſima, vulgo Gothica diſta p. 69.
- (***) NOYVEAVX memoires ſur l'Etat preſent de la Chine par le PERE COMTE tom. I. p. 265. ſeqq.
- (****) GRONOVII ebf. in Script. Ecclef. c. 23. Dn. de ECCARD. in notis, ad prologum legis Salicae p. 4.
- (*****) BVLENGERVS de Im. et. rom. lib. IV. c. IV. p. 442.
- (*****) LAPO FLORENTINO interprete p. 290.

HIERONYMVS: (*) *extemporalis dictatio, inquit, est tanta ad lumen lucernulae facilitate profusa, ut Notariorum manus linguam praesurreret, et signa ac furta verborum velubilitas sermonis obrueret.* Docebantur notare et pueri ingenui illustrique loco nati. SVETO. NIVS Augustum tradit (**) nepotes et literas et notare aliaque rudimenta per se plerumque docuisse. Idem in Tito (***) *E pluribus comperi, notis quoque excipere velocissime solitum, sum amannensibus suis per ludum jocumque certantem, imitarique chirographa quaecumque vidisset: ac profiteri, saepe se maximum falsarium esse potuisse.* Adhibebantur notae in publicis privatisque actibus. Cum autem notae et sigla saepe dolis et erroribus ansam praebarent, Iustinianus in Constit. de veteri jure enucleando, ne illa in libris legum adhiberentur, iussit, atque in transgressores gravem admodum statuit poenam. (****)

§. VI.

Siglis et notis Romanos usos esse, si quae occulte scribenda erant, constat ex sequentibus GELLII (****) verbis. Est adeo Probi Grammatici Commentarius satis curiose factus de occulta literarum significatione, epistolarum C. Caesaris scriptarum. Non solum autem haec scribendi latebrae, Germanis Taciti tempore ignotae, in contendis amoribus furtivis parabantur, sed et, si quae hosti aut vulgo occultanda erant, usui fuerunt. (*****) Postquam C. Flavius scriba formulas actionum a prudentibus compositas

evul-

(*) de vitand. susp. apud Lipt. l. c.

(**) in vita ejus c. 64. non ignoro, esse qui hic legunt notare, vide CASAVBONVM in notis apud GRAEVIVM p. 220.

(***) c. 3. apud GRAEV. p. 653.

(****) BRVNNEM, in tract. de concursu cumulat. et transmissi. actionum p. 117.

(*****) l. XVIII. c. 9. n. 2. vid. quoque Ciccr. Epist. 32. lib. 13. ad Attic.

(*****) GELLIUS l. c.

evulgavit, omnes quae deinceps a Jureconsultis compositae sunt formulae, notis vel siglis exprimebantur, ut, si forte rursus publicarentur, a populo non possent intelligi. (*) Hanc formularum notis describendarum rationem, non autem omnes juris formulas, Constantinus (**) abrogasse videtur. (***)

§. VII.

De iis, quae circa Notarios grammatica sibi vindicat, (****) parum amplius solliciti; monebimus tantum, voces Chartularii, Tabularii et Tabellionis, Apocrisarii, Referendarii, Cancellarii, aliasque (*****) Notarii interdum fuisse synonyma. Penes Romanos rei notariae periti publicis saepe muneribus, quae literarum compendia requirebant, praeficiebantur, atque inde nomen assumebant, retento tamen non minus generali Notariorum vocabulo. Igitur si custodiendis chartis publicis et tabulariis praesiderent, Chartularii et Tabelliones sive Tabularii dicebantur, Hi conscribendis tam publicis, quam privatis documentis adhibebantur (*****) Eorum certum numerum provinciis et civitatibus, etiam posterioribus temporibus, esse datum, constitutio Friderici I. docet. (*****)

B

§. VIII.

(*) RAEVARDVS de auctoritate Prudentum c. 2. p. 95. t. 2. opp.

(**) L. I. C. de form. et impetr. act. subl.

(****) BRUNNEM. l. c. p. 116. c. 2. de cumulat. action. §. 7. 8.

(****) BRISSON de verbis. significatione lib. 12. p. 1347.

(*****) Ven. Abbat. SCHMIDII dissert. de Notariis Eccles. c. 2.

(*****) BYLENGERVS de Imper. Rom. lib. 4. c. 2. p. 448.

(*****) LINDENBROGIVS in gloss. sub, voc Notarius Leg. Sicul. f. Neapol. L. I. tit. 77. p. 744. apud LINDENBROG. in C. Leg. antiq. vid. quoque MARTENEVS et DVRANDVS tom. I. p. 1151. IV. anecdot. p. 278.

§. VIII.

Corpus, quod sub Primocerio (*) sive Protonotario erat, tres complectebatur ordines. Alii Tribuni & Notarii honore Tribunis Prætorianis æquati, qui cunctos à Romano Principe ad dignitatem profectos laterculo majori sive codici inferebant; Continebat autem codex vel commentarius Principis dignitates tam civiles, quam militares administrantes, eorumque insignia et stipendia, cum Magistratus codicillis et Principis mandatis. Alii domestici vocabantur, quod Imperatori essent a secretis, cuius arcana scribebant; quos Gratianus (***) vocat familiares suos; Vltimus ordo erat inferiorum Tribunalium Notariorum. (***)

§. IX.

Si recte coniicio, Franco-Galli ad imitationem Romanorum Græcorumque publicum Notariorum admiscere usum, Carolus Magnus in Capitulari III. anni 803. c. 3. sanxit, ut Missi Scabinos advocatos Notarios per singula loca eligerent. (****) Notario-

(*) Origen. de las dignidades seculares de Castilla y Leon por SALVZAR DE MENDOZA l. 2. c. 6. p. 41. Primocerus biennio manebat in officio, quo transacto ei succedebat Secundocerus seu adiutor, cui Tertiocerus &c. qui secundum, tertium et quartum in laterculo habebat locum. PANCIROLLVS p. 143.

(**) in leg. pen. c. Theodos.

(***) PANCIROLLI comment. in notit. Imperii Orient. p. 143. 144. AMMIANVS MARCELLINVS in lib. 17. c. 5. et VALESIVS ap. GRONOV. p. 129.

(****) BALVZIVS Tom. I. p. 393. vid. et Lib. 6. Capit. art. 218. ut et Capit. Caroli Magni de anno 805. c. 3. quod repetitur lib. 6. Capit. art. 256. ap. Baluz. tom. I. p. 966. conf. quoque MABILLON de re diplomat. lib. 2. c. 13. In testamento Ephibii, Abbatis sub Childeberto, agitur de Notario libellario publico. Sæpe quoque in legibus Ripuariorum et Longobardorum mentio Notariorum inicitur. Aberrat itaque GVICHENON, in Hist. Baugiacensi p. 141. asserens, anno 1187. Notarii publici officium nondum in usu fuisse. Tales etiam iam tum antea Italiam habuisse, ex VGHELLIO t. 8. col. 730. 731. 737. constat.

tariorum deinceps certum constitutum esse corpus, idque a longis temporibus in Francia sub moderamine Archicapellani vel Archicancellarii, qui Primicerii vel Pronotarii dignitatem retulit, (*) durasse, videtur. Suadent hoc verba (**) constitutionis Caroli VIII. de anno 1484. qua Collegio illi nobilitatem ad posteros transmittendam largitur: *C'est pourquoi les Serenissimes Roys nos predecesseurs ont ete' pousse's à appeller par devers eux les Clercs Notaires et Secretaires fidels à eux et à la maison de France tres instruits aux bonnes arts et experiences des affaires, et dresser un college compose' du nombre de Soixante.*

§. X.

Ex tali collegio petebantur Referendarii, Apocriuarii & Cancellarii, qui generali Notariorum nomine saepe compellati sunt. Interdum vero uni diversa committebantur munera, et obinde diversis nonnunquam indigitabantur vocibus. Crederes fortassis, Referendarium plerumque lecreta Principis cum subditorum precibus, Cancellarium publica negotia secularia, et Apocriuarium Ecclesiastica curasse. quorum quilibet suos habebat subordinatos; omnes tamen sub Archi. Cancellario erant. (***) Referendarii Romanis fuerunt, qui supplicum desideria Principi offerebant, simulque eius iussa et responsa exponebant. (****) Eodem munere, ut notavi,ungebantur apud Francos. Et hunc in finem Referendariorum pri-

B 2

mus

(*) vid. tamen MABILLON de re diplom. lib. 2. c. 21. p. 115.

(**) Conf. quoque les recherches de la France par PASQUIER liv. 4. p. 381. et CHOPINUM de Dominio Gallico l. 3. tit. XXI. p. 423.

(***) vid. tamen MABILLON de re diplom. lib. 2. c. XI. p. 112. seqq. et DV CANGE in Gloss. lib. voc. Apocriif. et Referend.

(****) Novel. 110. et 113. CASSIODORVS lib. 6. c. 7.

mus (*) annulum Principis tenebat. (**) Largior tamen, Referendarium interdum Cancellarii munere functum, et deinde hanc dignitatem ei constanter junctam esse. Testatur hoc SIGEBERTVS ad annum 637. *Referendarius*, inquit, dicebatur, ad quem publicae conscriptiones referebantur, ut per eum annulo vel sigillo Regis confirmarentur. (***) Apocriarios ecclesiasticas res curasse, atque inde Responsales negotiorum ecclesiasticorum dictos, Hincmarus de ordine Palatii (****) scribit.

§. XI.

Inter praecipua autem Cancellarii, ex quo vocabulum vulgarem significatum amisit, munia erat, Regiis subscribere Diplo-

- (*) *En France il y avoit des Referendaires, qui presentoient les requeries et chartes au Roy, pour les signer et sousigner de son chiffre.* DV CHENE dans l'Histoire des Reys, Ducs et Comtes de Bourgogne tom. I. p. 92.
- (**) GREGORIUS Turonensis lib. 5. c. 3. et c. 22. In vita B. ANSBERTI dicitur : *coepit esse aulicus scriba doctus conditorque regalium privilegiorum, et gerulus annuli regalis, quo eadem signabantur privilegia.* Conf. PITHOEI glosf. ad libros Capitul. ap. Baluz. p. 711. *Une chronique ancienne exprimant sa charge (du grand Referendaire) s'appelle conducteur des chartes et Royaux privileges, et porteur de l'anneau du Roy. Celui ci est apres nommé Chancelier. Il tient le second rang entre les Officiers de la couronne, et est le chef de la justice de tout le Royaume.* DV CHENE l. c. p. 96.
- (***) C. 13. 16. vid. du CANGE in Glosf. t. I. p. 254. edit. Paris.
- (****) Apud DV CHENE Scriptorum Franc. t. 2. p. 490. 49. (ubi art. xxii. multa Adelardo Corbejenfis monasterii Abbati se debere testatur). Apocriarii munus tempore Constantini Magni initium sumisse docet, additque s. 16. et 19. Apocriarium a Francis Capellanum vel Palatii custodem esse dictum. In antiquioribus consuetudinibus Cluniacensibus apud d^r ACHERI

plomatibus, ad vicem Archi-capellani vel Archi-Cancellarii (*) Non defunt Diplomata, ubi Cancellarii loco Notarii nomen habetur. (**) Diploma Caroli Magni de anno 790. refert Henustium Notarium ad vicem Lutwardi Cancellarii recognoscentem. (***) Chartam Ludovici Woifidus relegit, et aliam ejusdem Imperatoris Audacer Notarius ad vicem Wulfidi recognovit. (****) Sub Diplomate Ludovici anno 832. (*****) reperitur: Himmimarus Notarius ad vicem Theogonis, et sub alio ejusdem Imperatoris habetur: Himmimarus Notarius ad vicem Hugonis recognovi. Diplomati Hludovici de anno 838. subscripsit Hatmudus Notarius ad vicem Halduini (*****) Diploma Lotharii de anno 844. Remigius Notarius ad vicem Agilmari recognovit; (*****) ejusdem Imperatoris Diploma aliud subscripsit Guisprandus Notarius ad vicem Antonii Episcopi et Archi-Cancellarii. (*****) Sub Diplomate Hludovici Germanici de anno 845.

B 3

occurrit

- ACHERI in spicilegio t. 2. p. 191. dicitur Apocrifarius, qui custodit Ecclesie thesaurum, et in cuius manu est, quicquid a popularibus ad altaria offertur. BIGNONINAE notae ad Marculfum apud Baluz, T. 2. p. 912.
- (*) MABILLON l. c. lib. 2. c. XI. §. 9. In nonnullis Diplomatum, omnia Archi-Cancellarii mentione, solus Cancellarius subscripsit. vid. Diploma Conradi in Metropoli Salisburgensi Tom. I. p. 16. nov. edit.
- (**) ACHERIVS l. c. lib. 2. c. XI. seqq. DOVBLET dans l'Histoire de l'Abbaye de S. Denis, p. 716. 717. 821. 825.
- (***) GEWOLDVS de Septemviratu p. 83.
- (****) DOVBLET l. c. p. 730. 736. ut et p. 431. p. 739. 742. 744. 775. 776. 777. 778. 781. 784. 785. 788. 790. 792. 801. 804. 811. 812. 813. 815. 825. 828. 816. 850. 853. 854. 870. SPELMANNI gloss. p. 431.
- (*****) SCHATEN in Annalibus Paderbornens. p. 91. 92. 98.
- (*****) SCHATEN Annal. Paderborn l. 2. p. 117. et p. 119. ubi Glorius Notarius ad vicem Hugonis recognovit.
- (*****) SCHATEN l. c. p. 128.
- (*****) PLACIDO PUCINELLI nella Cronica del l'Abbadia Fiorentina p. 189.

occurrit Dominicus Notarius ad vicem Radleci recognoscens. (*) In fine Diplomatis Conradi I. de anno 914. reperitur Salomon Cancellarius ad vicem Pigri Archi - Capellani recognovit. (**) Diplomati Henrici de anno 927. Simon Notarius ad vicem Herigeri Archi-Episcopi Capellani subscripsit. (***) Sub Diplomate ejusdem Germanorum Regis de anno 931. videmus nomen Simonis Notarii, qui ad vicem Hilberti Archi-Capellani recognovit. (****) Diplomati Ottonis I. de anno 936. subjectum est: Adaldat Notarius ad vicem Hildeberti Archi-Capellani *recognovi*. (*****) Est apud SCHATENIVM aliud anni 936. Diploma, cui Popo Cancellarius nomine Hilberti subscripsit. Imo Adaldat seu Adeltag sub diplomate memorati Imperatoris de anno 937. vocatur Cancellarius. (*****) Sub Diplomate Ottonis (*****) reperitur subscriptio: Teubaldi Notarii et Judicis Imperatoris aliorumque Imperatoriorum judicum.

§. XII.

Fateor, non ita frequentia esse seculi XI. et XII. Diplomata, in quibus Cancellarii vel Vice-Cancellarii locum Notarius occupavit; sed Proceres plerumque Diplomatis, in primis momenti cujusdam (quod et sub prima Francorum stirpe et

po-

-
- (*) Plura huius tenoris apud SCHATEN aliosque chartarum Collectores exstant, vid, quoque Monumenta Paderbornensia p. 45. WILH. HEDA in Hist. Ultraject. p. 70. WENCKERVS de Archivis p. 625.
- (**) HEDA in Hist. ultraject. p. 73.
- (***) SCHATEN l. c. p. 272.
- (****) SCHATEN Annal. Paderborn, T. I. p. 266. HEDA in Historia Ultrajectina p. 80.
- (*****) SCHATEN Annal Paderb. lib. 4. p. 277.
- (*****) KETNERI Hist. Eccles. Quedl. p. 4. et Diplomat. Quedlenb. p. 7.
- (*****) Apud PUGINELLI nell' Historia de l'Abbadia Fiorentina p. 195.

postea saepe obtinuit,) subscribebant, ut testes, (*) aut etiam Cancellarius vice Archi- Cancellarii ea recognovit. Meretur tamen notari, sub Charta Ottonis IV. de anno 1198. (**) sequentia reperiri verba: data per manum Morandi Regalis Aulae Protonotarii.

§. XIII.

Dubium itaque nullum superest, quin Notarii aliquando Cancellariorum vices habuerint. An autem Archi-Cancellarii loco Notarii nomen unquam positum sit, in ambiguo est; asserit quidem illud LYNCKER, (***) sed nullam addit probationem. Non ignoro, Eginartum Archicapellanum et Notarium Imperatoris in pervetusto MSto Laurishaimensi dici; (****) Atque praecepto Lotharii de Leutis et Capella de anno 855. (*****) subjicitur: Hilduinus venerabilis Abbas nostraeque Aulae Archi-Notarius. Sic et sub Diplomate Ottonis III. (*****) reperitur: Heribergus Cancellarius vice Petri Episcopi Notarii; sed sunt, quae hisce plenam adhibere fidem, dissuadent.

§. XIV.

(*) Idem in Germania in Imperatoris Principumque chartis locum habuit. Vide passim Diplomatum Collectores. In Anglia ante tempora Richardi secundi ex sanctioribus Consiliariis, qui aderant, Diplomaibus subscribebant sub Formula: *His testibus.* Sub primo autem anno dicti Regis haec formula invaluit: *In cuius rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes: Teste me ipso.* WILLIAM NICOLSON *Englisch Historical Library* Par. 3, p. 3.

(**) SCHATEN *Annal. Paderborn.* lib. IX, p. 922. Adest charta Ottonis Ducis Brunsv. super Advocatia in Hilgenstat, ann. 1239, in qua Sigfridus Archiepiscopus Moguntinus vocatur: *Sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius et Procurator.*

(***) LYNCKER de Archivvis Imperii ap. WENCKER. p. 93.

(****) Schediasma alterum de Referendariis et Cancell. Franciae ap. WENCKER. de archiv. p. 745.

(*****) Spicilegium ACHERIANVM tom. II, pag. 115.

(***** PUCINELLI l. c, p. 196.

§. XIV.

Forſitan benevolo Lectori non ingratum erit, ut, antequam ad ea, quae ad Notarios, tempora noſtra propius attingentes, attinent, progrediamur, de Diplomatum ſubſcriptionibus unum aut alterum adhuc annotemus. Ex ſubſcriptione Diplomatum argumenta pro fide eorum arceſſere, vix licebit. Mira enim ſubſcriptionum unius ejuſdemque temporis occurrit varietas. Exhibet Dublettus (*) Diplomata, quibus nihil ſubjicitur, quam e. g. Franco, Budilo etc. *recognovit* : imo (**) recenſet ejuſdem Regis chartas, quibus nihil niſi ſignum Pipini (***) glorioſiſſimi Regis ſubditum. Sub Diplomate Caroli Magni (****) habetur: Hitherii *recognovit*. Apud eundem (****) Winibaldi ad vicem Hitherii *recognovcentis* mentio injicitur. Dicitur etiam Rado ad vicem Hitherii *recognoviſſe*. Plures erant Notarii, qui per vices Diplomatis ſubſcribebant. (*****) Nonnunquam plures Notarii eadem vice ſubſcripſerunt. (*****)

§. XV.

Saepe Notarii aut Cancellarii vox cum Archi-Cancellarii vel Archi-Capellani nomine, ad cujus vicem fiebat *recognitio*, con-

(*) pag. 693.

(**) pag. 700. 703.

(***) vid etiam act. ſanct. MABILLON Sec. IV. p. 2. fol. 121. ubi Ludovici Pii Diploma de ao. 834. et eiſdem Sec. IV. Benedicte. p. 2. fol. 176. et lib. de re Diplom. p. 122.

(****) pag. 704.

(*****) pag. 708. 710.

(*****) Doublet, dans l'Hiſtoire de ſ'Abbaye de S. Denis pag. 711. 712. Origo inde videtur repetenda, quod Domestici plerumque ſemestre quotannis in aula miniſtrare, et ad eſſe obſtricti eſſent, unde plurimum, qui ſimul idem munus gerebant, occurrunt nomina. Chiffetii praef. Aulae ſacrae Principum Belgii pag. 213.

(*****) Ottonis III. Diploma apud PUCINELLI l. c. p. 201.

coniungebatur ; saepe foli Notarii vel Cancellarii subscribebant, Aliquando eius tantum nomen, qui recognovit, et ad cuius vicem est recognitum, (*) aliquando etiam dignitas apponitur. Sub Diplomate Conradi II. de anno 1031. reperitur: Odalricus Cancellarius *recognovit*, et sub alio eiusdem anni, Odalricus Cancellarius vice Aribonis Archi-Capellani recognovisse dicitur. (**)

§. XVII.

Notarii, saepissime ex Cleri ordine, Capellanorum aut Diaconorum munere fungebantur, et sic se interdum Diaconos et Capellanos tantum dicebant. Diploma Caroli Magni de anno 817. Gunterius Diaconus ad vicem Erkenbaldi recognovit. Sub Diplomate Ludovici (***) habetur recognitio: Humimari Diaconi ad vicem Fridiguisi. Sub Diplomate Ludovici Germaniae Regis talem videmus subscriptionem: Walro Sub-Diaconus ad vicem Weigarii. (****) Ejusdem Regis Diploma de anno 873. ab Alberto Sub-Diacono ad vicem Balderici abbatis recognitum est. (****) Roberti Diplomati (*****) subiicitur: Franco Diaconus atque Cartigraphus *relegit et sigillavit*.

C

§. XVIII.

- (*) vid. TENZEL. app. prima ad vindicias CONRING. pag. 19. 24. MABIL-
LON de re Diplom. fol. 397. 521. 525. Acta Sanct. eiusdem P. I. fol.
223. DOVBLET p. 716.
- (**) SCHATEN Annal. Paderb. pag. 463. 467. 468. 469. 474. 477. 488.
491. 497.
- (***) SCHATEN. T. I. pag. 72. vid. quoque Monumenta Paderb. pag. 204;
ubi dicitur: ad vicem Fridigasi Abbatis recognovi.
- (****) Monum. Paderb. pag. 206. HUNDII metropolis pag. 215. GEVOLDVS
de Septemviratu S. R. I. pag. 83.
- (*****) Acta Sancto JO. MABILLONI p. I. fol. 526. TENZEL. in app. prima
vindiciar. Comtingianar. pag. 15. Sub. Diplomate Hludovici legitur: *Duran-*
us Diaconus ad vicem Friduchisi recognovit, et subscripsit. vid.
quoque MABILLO de re Diplom. p. 613.
- (*****) DOVBLET p. 828.

§. XVIII.

Antequam ab hac discedam meditatione, monendum pu-
to, Mabillonium non satis sibi constare, quando (*) asserit, Archi-
Capellanum summi Cancellarii officio, per seculum saltem deci-
mum, sub Ottonibus functum fuisse. Nam in Diplomate Caroli
M. de ao. 769. habetur: Ludebertus Archi. Capellanus *recognovi et sub-*
scripsi. Ejusdem Imperatoris Diploma de ao. 788. Hildibaldus Ar-
chi-Episcopus Colonienfis, et sacri Palatii Archi-capellanus *recognovit* (**) An-
gilramnus, sub Carolo M. Archi. Capellanus et Archi-Cancellarius fuit (***) Ca-
rolomanni chartae, Monasterio Piscariensi datae, subscriptus: Baldo Cancellarius Regis ad vicem Theogmari Archi-Capellani (****) Apud
Schatenium (*****) habetur Diploma Hludovici Germanici
de ao. 874., quod Hebarhardus Cancellarius ad vicem Luidberti Archi-Capel-
lani *recognovit.* Ejusdem Regis Diploma de ao. 877. Balterns Can-
cellarius ad vicem Luthberti Archi-Capellani subscriptus. Nec dubium est,
quin Archi-Capellanus tunc temporis Archi-Cancellarii dignitate
functus sit. Etenim sub Caroli Crassi Diplomate de ao. 882. legi-
tur: Waldo Cancellarius ad vicem Ludwardi Archi-Cancellarii *recognovi.*
(*****) Luidwardum autem fuisse Archi-Capellanum, ex Diplo-
mate hujus Imperatoris de ao. 884. patet, ubi dicitur: Baldo Can-
cellarius ad vicem Luidwardi Archi-Capellani *recognovi,* et sub Diplomate
ejusdem de ao. 885. *recognitio* Salamoni Notario ad vicem Luitvardi
archi-cancellarii tribuitur. (*****) Sub Diplomate Arnolphi de ao.
888.

(*) lib. 2. c. XII. §. 13. de re Diplomatica.

(**) GEVOLDVS de Septemviratu pag. 82.

(***) BALVZ. Tom. I, pag. 1047. CANGIUS in gloss. sub voc. Archi-Ca-
pellanus.

(****) D' ACHIER Tom. V, Spicil. pag. 375. chron. Casaur, l. I.

(*****) l. 3. pag. 179.

(*****) SCHATEN Annal. Paderborn. §. 3. pag. 191.

(*****) Monum, Paderb, p. 208. SCHATEN l. c. p. 201.

888. habetur: Engilberk ad vicem Theotmari Archi-capellani *recognovi*.
 (*) Afferit quidem MABILLON, sub secunda Francorum stirpe Archi-Capellanos summos dictos Cancellarios; sed videtur hoc maxime ex ejus mente ad ultima eorum tempora, cum Germaniae jam tum Saxonici sanguinis Imperatores praesiderent, restringendum esse. Recitat quidem Carolomanni Italiae Regis Diploma, quod Baldo Cancellarius Regis, ad vicem Brunonis Archi-Capellani recognovit, et alia, quae apud HVNDIVM (**) recensentur, sed videtur de eorum fide, nescio ob quam rationem, ambigere. (***) Dubium sane omne, quod Archi-Capellanus ante Ottonum tempora Archi-Cancellarii synonymon fuerit, magis adhuc removetur, si genuinum est Dagoberti Diploma, quod inter chartas coenobii S. Maximini Trevirensis sub n. 1. reperitur, cujus subscriptio est: Henricus Cancellarius ad vicem Ricolfi Archi-capellani *recognovi*. (***)

§. XIX.

Nec MABILLONII sententia, si restricta ad Imperatores, Ottonum tempora insequentis, aliquid ex vero trahit. Nam Diplomati Henrici II. de anno 1023. subscriptio:
 C 2
 Gun-

(*) SCHATEN lib. 3. pag. 205. 214. 216. 217. 219. 220. 227. seqq. GEVVOLDVS de Septemviratu S. R. Imp. p. 84. BROVVVERVS Annal. Trevirens. pag. 448.

(**) In metrop. Salisburg. pag. 87. seqq. nov. edit.

(***) Monco hic obiter, MABILLONII, regulas distinguendi genuina Diplomata a suppo fititiis saepe vacillare, quod et HICKESIVS vidit, neque GERMONIVS ubique impingit.

(****) MALLINCROT. de Archi-Cancell. S. R. I. Germ. pag. 223. seqq. apud Weucker.

Gunterus Cancellarius vice Arbonis Archicapellani. (*) Nec defunt Conradi II. Diplomata, ubi talis subscriptio habetur. (**) Sub Diplomate Henrici III. de anno 1046. invenimus recognitionem Theodoricus Cancellarii, vice Bardonis Archicapellani. (***) Henrici IV. Diploma anni 1059. Gebhardus Cancellarius vice Luitpoldi Archicapellani, recognovit. (****)

§. XX.

Porro CONRINGII opinioni, quam in centura Diplomatũ Lindaviensis (****) fovet, quod Archicapellanus non sit vocatus Sacri Palatii Archi-Episcopus, accedere non possumus. Veritati enim magis consentanea videntur, quae MABILLON (***** in contrarium affert. Sub Diplomate Zwentiboldi reperitur: Walgerus Notarius ad vicem Raspoti Archi-Episcopi summiq; Cancellarii recognovit. (*****) Diplomati Ottonis III. anno 997. subscripsit Hildiboldus Episcopus et Cancellarius vice Willegisi Archi-Episcopi. (*****) In alia charta ejusdem Imperatoris habetur: Hildeboldus Episcopus et Cancellarius vice Willegisi Archi-capellani recognovit. (*****)

§. XXI.

(*) SCHATEN pag. 452. 453.

(**) idem pag. 461. 467. 468. 469. 474. 477. 479.

(***) idem l. c. lib. 6. pag. 529.

(****) idem l. c.

(*****) pag. 189.

(*****) de re Diplom. lib. 2. c. 12. §. 12.

(*****) HVND. in metrop. pag. 93. 94. SCHATEN lib. 3. p. 235.

(*****) ANSHELMVS in gestis Pontif. Tungrensiũ apud CHAPEAVIL. pag. 210.

(*****) l. c. p. 212. Constatiam CHAPEAVILL. pag. 225. 226. 264. it. DOVBLET p. 815. 878. Notandum, Cancellarii nomen saepe loco Archi-Cancellarii positum esse. Sic VValto Subdiaconus, ad vicem VVitgari Cancellarii, Diplomati Ludovici Germanici subscripsit SCHATEN p. 149.

§. XXI.

Seculo XII. et XIII. sub aliqua subinde mutatione receptus subscribendi modus est continuatus. Sub Diplom. Henrici V. de anno 1107. legimus: Altheitus Cancellarius vice Moguntini Archi-Episcopi Rothardi Archi-Cancellarii *subscripsit*. (*) Diploma Henrici VI. recognovit Conradus Hildesheimensis, electus Imperialis Aulae Cancellarius, vice Conradi Moguntinae Sedis Archi-Episcopi, et totius Germaniae Archi-Cancellarii. (**) Diplomati Friderici I. de anno 1180. Godofredus Imperialis Aulae Cancellarius subscripsit. Sub Diplomate Friderici II. ad annum 1235. reperitur: Ego Sigfridus Ratisbonensis, Aulae Imperatoriae Cancellarius, vice Domini Moguntini Archi-Episcopi *recognovi*.

§. XXII.

Post interregnum vero formula: *Cancellarius ad vicem Archi-Cancellarii*, aut plane defuisse, (***) aut minus frequens fuisse videtur; sed subscriptio fiebat per Optimates ut testes. (****) Adjici deinde coepit formula: *ad* mandatum Regis aut Imperatoris proprium. Etenim sub Diplomate Friderici III. de anno 1455. (*****) habetur: *ad* mandatum proprium Domini Imperatoris Vhicus VVelli, Et sub Diplomate Maximiliani I. de anno 1495, *ad* mandatum Domini Re-

c 3

gio

(*) SCHATEN annal. Paderb. l. 7. p. 667.

(**) HEDA in Histor. Ultraject. p. 178.

(***) GEWOLDVS de Septemviratu pag. 90. ubi asserit, antiquissimum istum morem nostro & superiori seculo demum reintroductum fuisse. Hinc pag. 97. citat subscriptionem Diplomatis Caroli IV. sequentem: *Ego Johannes D. G. Olmuensis Episcopus, regalis Capellae Bohemicae Comes et S. Imper. Aulae Cancellarius, vice reverendi in Christo Domini Gerlaci Moguntini Archi-Episcopi, S. Imperii per Germaniam Archi-Cancellarii recognovi*.

(****) Vide varia Diplom. ap. SCHATEN, qui tamen mos antea etiam, ut dixi, in usu fuit.

(*****) ap. GEVOLDVM pag. 97.

gis proprium Bertholdus Archi-Episcopus Moguntinensis Archi-cancellarius, Diplomati Caroli V. subjectum est: ad mandatum Imperatoris proprium Albertus Cardinalis Moguntinus Archi-Cancellarius. Diplomati Matthiae vice reverendissimi Domini Svicardi Archi-Cancellarii Moguntini, subscripsit Ludevig von Vlm.

§. XXIII.

In formula: *ad mandatum proprium*, varietas quaedam deinde reperitur. Sub initium talis ejus erat tenor, ad mandatum proprium Domini Imperatoris Archi-cancellarius aut Cancellarius. Sub Diplomate Sigismundi reperitur: ad mandatum Imperatoris Caspar Schlieck miles &c. Cancellarius. (*) Sub Diplomate Maximil. I. de anno 1496. talia invenimus verba: ad mandatum Domini Regis proprium, Bertoldus Archiepiscopus Moguntinus Archicancellarius, (**) Sub Diplomate tamen Patris ejus Friderici III. de anno 1486. (***) reperitur: ad mandatum Imperatoris in Concilio, et sub alio: ad mandatum Domini Imperatoris proprium. (****) In calce Diplomatis Maximil. I. de anno 1492. legitur: ad mandatum domini Regis in Concilio. (*****) Aliud ejusdem Diploma de anno 1496. sequentem habet subscriptionem: ad mandatum Domini Regis proprium, (*****) Eadem subscriptio reperitur sub Caroli V. edicto contra Lutherum de anno 1521. (*****) Fortassis dubium oboriri posset, an nomen Cancellarii aut Secretarii ex ignorantia vel incuria editoris sit omisum. Invaluit deinceps magis formula, ut primum Imperatoris, deinde Vice-Cancellarii nomen exprimeretur, et tandem ad *S. Caes. Majesta-*
ris

(*) LVNINGS Reichsarchiv, part. gen. T. I, pag. 97.

(**) idem l. c. p. 172.

(***) Idem l. c. p. 127.

(****) Idem l. c. p. 136.

(*****) Idem l. c. p. 141.

(*****) Idem l. c. p. 172.

(*****) ap. GOLDAST. T. 2. constir. Imper. p. 446.

is mandatum proprium, (*) subscribentis Referendarii vel Secretarii nomen subiceretur. (**). Saep̄ tamen addebatur adhuc: vice ac nomine reverendissimi Domini Archi. Cancellarii Moguntini, (***) quod jam omittitur.

§. XXIV.

Denique priusquam ad secundum pergamus caput, quaedam adhuc de Romanorum Pontificum Cancellariis et Notariis observare licebit. Quamplurima extant Pontificum Diplomata, sub quibus nihil reperitur, nisi anni Pontificatus, addito nonnunquam: *sub annulo piscatoris*. (****) Pristinis temporibus etiam adjiciebantur anni Imperatoris. (****) Apud DOVBLET habetur: bene

(*) Sunt tamen Caesarea Diplomata, ubi haec, et similis deest formula, vide. Acta Bohemica P. I, et II. Theatrum Europaeum P. I. pag. 7. seqq.

(**) LÜNIGS Reichs-Archiv. P. gen. p. 500. MEIER in Lunderpio suppleto et contin. P. I. pag. 534. FABRI Staats-Cantley P. I. pag. 38. LÜNIG P. gen. pag. 448. 462. 465. 471. 476. 478. FABRI Staats-Cantley P. 3. p. 897. LVNDORP. Actor Publ. T. 10. p. 168. T. XIV. pag. 202, 317. 326. 461. LÜNIG in Syllog. negot. publ. p. 316. Memoires & negotiations de la Paix de Nimvegen T. I. p. 116. FABRI Staats-Cantley T. I. p. 35. Part. III. p. 536. LVNIGS N. A. P. gen. p. 488. 491. 493. 496. FABRI Staats-Cantley T. II. p. 617. seqq. T. 13. p. 682. T. 22: P. 542. T. 16. p. 735. T. 27. p. 817. seqq. p. 820. etc. Nonnunquam tamen post Imperatoris nomen & formulam: *ad Mandatum S. Caes. Majestatis proprium*, reperitur tantum Secretarii appellatio. LVNIGS N. A. P. gen. p. 446. 454.

(***) LVNIGS N. A. P. I. p. 443. KETTNER in Diplom. Quedlinburgensibus p. 650.

(****) Bullarium magnum & I unigii Spicil. ecclēs. passim. LAVNOII examen du Privilege d' Alexandre V. quod adhæret censurae CALOCII.

(*****) Le Droit de l' empire sur les etats ecclēs. p. 79. seqq. antiquissimis tem.

(*) Bene valeat. Datum IV. Kal. Mart. Imperante Domino piissimo Augusto Constantino a Deo coronato magno Imperatore anno XVIII. Imperii ejus, sed et Leone majore Imperatore ejus filio. Sub privilegio Zachariae, ab Innocentio laudato, reperitur: scriptum per manus Scriniarii et Cancellarii Lateranensis Palatii anno IIX. Domini nostri Zachariae. Datum secundo nonas Nov. Imperante Domino Piissimo Augusto Constantino a Deo coronato; anno decimo quarto. Scio, LAVNOIVM in assertione inquisitionis in chartam immunitatis B. Germaui. (***) hanc Bullam furtivam et adulterinam vocare, sed ipsius rationes non aequae magni momenti videntur. Ait enim, formulam illam: scriptum per manus Joannis Scriniarii et Cancellarii Lateranensis Palatii, temporibus Zachariae longe recentiore esse: ait in libro diurno Romanorum Pontificum, scribendi formulas, quibus sec. VI. VII. VIII. IX. usi sunt, continente, a Garnerio ex antiquissimo cod. MSto in lucem protracto, Primicerii Notariorum. ut et ipsorum Notariorum passim fit mentio. Imo ad refellendum Launojum facit, quod sub charta Stephani Zachariae successoris de anno 753. (***) ad
Pro-

temporibus saepe Consulum mentio fiebat. Sub Anastasii I. epistola ad Episcop. Germaniae et Burgund; de anno 398. ap. LÜNIG. in Spicil. ecclesi. p. 552. habetur: *Data nonis octobris Arcadio et Bantone viris clarissimis Consulibus.* Morem hunc largiter comprobant literae Pontificum a Pseudo Isidoro collectae, Etenim, licet BLONDELLO non desint argumenta, quibus eas supposititias esse adversus TVRRIVM asserat; attamen est scriptum antiquum, forte seculum nonum aetate superans; et suo modo ad genium illorum temporum attemperatum, vid. collect. p. 151. 158. 177. etc.

(*) Pag. 449.

(**) Pag. 337.

(***) Biblioth. Floriac. IOHANN A BOSCO P. II. p. 44. BARONII annal. T. 9. p. 228. Quam formulam sequentes Papae imitati sunt. VGHELLI Italia sacra T. II. p. 186. 188. 196. Et LAVNOIUS fuit, adversarios habuisse non admodum rei diplomaticae et Historiarum peritos. Fateor tamen, Quadrimarium in propugnato privilegio sancti Germani, et in recensione paradoxorum LAVNOII ET HAMMELII aliquam adhibuisse diligentiam, sed CALOCCII libellus jejunus est.

Proculum, sanctae Ecclesiae Vienenfis Archi-Episcopum, reperiatur: data per manum Gregorii Notarii et Scriniarii sanctae Sedis Apostolicae. Sub Gregorii II. epistola, qua Bonifacio in Germania gentilium conversionem committit, habetur: Data Idus May Imperante Domino piissimo Augusto Leone II. a Deo coronato, anno tertio Imperii ejus (*) Seculo X. ut et XI. mos ille, quod anni Imperatoris Diplomatum Papalibus sint subiecti, continuatus videtur. Sub Diplomate Johannis apud SIGEBERTVM LEVITAM in vita Theodorici Metensis Episcopi (**) dicitur: Scriptum per manum Stephanus Notarii et Regionarii Sanctae Romanae Ecclesiae &c. data tertio die Kal. oct. per manum Widonis Episcopi et Bibliothecarii sanctae Sedis Apostolicae, anno Pontificatus Domini Johannis, summi Pontificis et universalis tertii decimi praesidentis in sacratissima sede Beati Petri Apostoli quinto, Imperii Domini Ottonis maioris nono, minoris vero tertio, anno ab incarnatione Domini nostri J. C. DCCCLXX.

§. XXV.

Saepe Bullis nihil aliud submittebatur, quam: *bene valete dilectissimi fratres*, ut patet ex Bulla Papae Adeodati, qui Romanae Ecclesiae ab anno 669. usque ad annum 676. praecerat. (***) Per multae extant Bullae, quibus Pontifex cum Cardinalibus subscripsit. (****)

D

§. XXVI.

(*) LVNIG, Spicil. Eccles. T. 8. P. 1: Eadem subscriptio habetur in Bulla, qua Bonifac. Thuringiae presbyter constituitur l. c. P. 2. vid. et l. c. pag. 6. 8. 12. 18. 55f.

(**) apud LEIBNITZ T. I. script. Brunsvic. pag. 301.

(***) Examen des certaines privileges et autres pieces, pour servir au jugement d'un proces, qui est entre l'Archeveque de Tours et le Chapitre de saint Martin de Tours pag. 5. it. pag. 91.

(****) Bullarium magn. T. I. pag. 50f. T. II. pag. 56. 83. T. III. p. 164j T. IV. p. 49. 65. LVNIGS Spicil. Eccles. p. 283. 564. 729. videatur quoque Diploma Bonifacianum ap. REINALDVM in contin. Baron. ad annum 1294. p. 477. Interdum Pontificum Diplomatum talis supponitur sub.

§. XXVI.

Denique non desunt Pontificum chartae, quibus Protonotarii et Cancellarii, vel etiam Notarii, qui saepe etiam Scriniarii et Bibliothecarii officio functus, nomen subicitur. Bullae Pii V. de anno 1560, cum aliis subscripsit: Antonius Lunellius Protonotarius Apostolicus. (*) Sub Privilegio Adriani IV. quod LAVNOIVS ex Bibliotheca Praemonstratensis affert, talia leguntur verba: datum Romae apud S. Petrum per manum Rolandi, S. R. E. Praesbyr. Cardinal. et Cancell. (**). Sub Bulla Nicolai reperitur: Humbertus Cancellarius sanctae Apostolicae sedis. Bulla Innocentii III. data dicitur: per manum Reinaldi domini Papae Notarii, vicem agentis Cancellarii. Diplomati Alexandri submittitur: datum per manum Magistri Jordani S. Romanae Eccles. Notarii, (***) Sub Bulla Johannis XIX. ad Episcopum Bambergensem spectante, habetur: per manum Petri Notarii et Scriniarii S. Romanae Ecclesiae. (****) Benedicti IX. confirmationi privilegiorum Capituli Bambergensis de anno 1012. subditum est: scriptum per manum Herhardi Scriniarii S. R. Ecclesiae, datum per manum Portuensis Episcopi et Bibliothecarii S. R. Ecclesiae (*****). Diploma Leonis IX. itidem confirmationem Privilegiorum Bambergensium concernens, habet: datum per manum Friderici Diaconi Bibliothecarii et Cancellarii S. Rom. catholicae et Apostolicae Ecclesiae.

subscriptio: *Ego Adrianus IV. huius nominis catholicae Ecclesiae Episcopus subscripsi.* CHAPEAUVILL. in gestis Pontif. Leod. T. 2, pag. 107.

(*) Bullar. magn. T. 2, p. 33.

(**) In Inquisit. privil. Praemonstratensis Ordinis p. 88.

(***) LAVNOIVS l. c. pag. 465. 535. 599. Vice-Cancellarii Sacrae Romanae Ecclesiae, etiam mentio inicitur in Bulla Gregorii de anno 1236, apud VGHILLI in Ital. sacr. T. 1, p. 157.

(****) LVNIGS Specil. Eccles. T. II, p. 9.

(*****). Item l. c. p. 19.

fac. (*) Sub Diplomate Sergii III. est : (***) scriptum per manum Leonis Archi-Scriniarii S. R. Ecclesiae, Chartae Paschalis II. submissa sunt sequentia verba : per manum Notarii Regionarii et Scriniarii S. Palatii (***) Sub Bulla Nicolai habetur : scriptum per manus Sophronii Notarii ac Scriniarii S. R. Ecclesiae in mense Aprili Indiēt. XI. bene valet, data IV. Kal. Majas per manum Tiberii Primicerii S. Sedis Apostolicae, imperante Domino piissimo perpetuo Augusto Hludivico a Deo coronato magno pacifico Imperatore (***) Vt siileam multa alia hujus tenoris documenta, quorum nonnulla referuntur a LAVNOIO, (****) qui tamen, quae recenset, maximam partem supposititia, subrepta, adulterina vel saltem interpolata esse dicit, nescio qua fide.

D 2

CAP. II.

- (*) LVNIG. l. c. Dipl. 12. Quamplurima hujus generis in jam dicti autoris Spicil. Eccles. occurrunt.
- (**) apud PAPIRIVM MASSONIVM in vita ejus.
- (***) PERARDI Recueil des pleuſieures pieces curieuses servant a l' Histoire de Bourgongne pag. 206.
- (****) DOVBLET. dans l' Histoire de l' Abbaye de S. Denys pag. 456. Hic non ubique vera a falsis fecerit et scivit Diplomata. Falsarii tamen potissimum operam dabant, ut in effingendis Diplomatum temporis rationem, ut dixi, haberent, MABILLON de re diplom. lib. 3. c. 5. n. 5. pag. 223 Supplement. c. 2. §. 6. FONTANINI in vindiciis Diplomatum adversus Germanii Discept. L. I. c. 11. p. 136. Interim GERMONII verba de veteribus Regum Francorum Diplomatum etc. Discept. 2. p. 2. c. 1. pag. 81. minus recte se habere puto, quando inquit : *Doubletiana igitur collectionis Diplomata vetustiora, de quibus solis agemus, sedulo examinavi, a quae non pauca, non quinque aut sex, ut ait, sed pleraque aut manifesto spuria aut valde suspecta esse comperi.*
- (*****) Inquisit. in privit. Vindocinensis Monasterii p. 101. c. 10. c. 13. c. 16. c. 18. c. 19. c. 34. c. 36. D' Acheri in Spicil. T. 6. p. 411.

CAP. II.
RECENTIORA MAGIS DE NOTARIIS
COMPLECTITVR.

§. I.

Est autem Notarius ex usu potissimum hodierni temporis : persona publica, ab eo, qui summam habet potestatem, aut ejus nomine ab alio, certis adhibitis solemnitatibus, ad id constitutus, ut actibus, quo par est procedens modo, publicam conciliet fidem.

§. II.

De Notariis, qui Secretariorum munere funguntur, nihil jam monituri, (*) publicos, ut vocantur, modo definitos, prout a Seculari aut Ecclesiastica potestate constituuntur, diversitatem aliquam

(*) SCHILTERI *Diff. de Secretariis c. 3.* Notariorum, qui certis muneribus curandis sunt admoti, varia in Bullis Pontificum occurrunt nomina. Horum numero olim erant Notarii septem regionarii, qui jussu Clementis, ut autor est Anastasius in vita eius, in sua quisque regione gesta martyrum sollicito et curioso perquirerent. Sunt hodie Notarii Camerae, Auditorum Rotae Romanae, Notarii Consulum, agriculturae et aliarum artium, Notarii inquisitionis, Notarii Vicarii Papae, Notarii urbis, item Vicarii urbis. Notarii ripae, Notarii diversarum curiarum et Tribunalium tam civilium quam criminalium,

aliquam suscipere (*) tantum memorabimus, Papam aequè ac alios
suprema potestate gaudentes, Notarios creare, in vulgus notum ;
(**) atque illud juris Protonotariis interdum et Comitibus
Palatinis concedi, Pauli V. Constitutio docet. (***)

§. III.

Friderici II, tempore, quae in constituendis Notariis adhi-
beri solent, magnam partem obtinuisse, suadent, quae apud
PETRVM DE VINEIS leguntur. (***) Incrementa tamen solenni-
tates

D 3

(*) Notarios Camerac duplicis esse generis comperio. Aliqui cum Protonota-
riis Personarum Cameralium numero sunt, Quae iis incumbunt p. 1. tit.
28. 29. *Ord. Cam.* enarrantur, vid. RODINGI *Pandectas Camera-
les lib. IV. tit. VIII.* MYNS. *cent. 2. obs. 18.* Alii sunt immatri-
culati, qui in eo a publicis sive Caesareis non immatriculatis differunt,
quod eodem, quo nuncii, si hi deficient, modo processus insinuare possint
Ord. Cam. p. 1. r. 52. §. ult. LVDOLF. *de Jure Camerali.*
p. 273. n. 13. Oportet autem ut notarii, processus exequentes, se ordina-
tioni nunciorum conforment KLOCK *relat. Camer. §2.* Obser-
vanda circa insinuationes refert nehting in m. n. p. 245. seqq. Qui
Camerac matriculae inscribi cupit, aut testimonium fidei ac industriae,
sui magistratus manu & sigillo munitum, juncta sua scriptura et signeto,
transmittat, aut Camerac examen subeat. *Ord. Cam. August. §. 17.*
Ord. Cam. p. 1. r. 52. BLVMII *Process. Cam. tit. 65. §. 50. 51.*
Exemplum Diplomatis, quod immatriculato datur, vide apud NEHRING,
l. c. p. 355.

(**) ZIEGLER de juribus Maest. l. L. c. 26. CHOPPINVS *ad leg.
Andeg. pag. 541.*

(***) Tom. III. Bull. m. p. 275. Forte Protonotarii sparta, quam bene-
ficio Pontificis exerceat, non tam solemnem notar. creationem, quam mu-
neris collationem infert.

(****) *Lib. VI. epist. 32. Notum facimus Universitati vestrae, quod*
T,

tates pedetentim sumfisse, non inficior. Summae potestatis civilis attributum esse (*) Notariorum creationem, paulo ante notavi. Nam actus, ad quos Notarii adhibentur, rectius curandae justitiae et juri inserviunt; inde judiciorum quoque commodo sunt; facultas autem moralis civitatem gubernandi et judicia complectitur.

§. IV.

Potest id juris per vicariam quoque exerceri personam. Hinc Imperatores, (***) inter Germaniae Rectores primi, Systematis lege, ex pactis peculiarem induentis naturam, Comitibus Palatinis potestatem, in quibuslibet Germaniae territoriis Notarios constituendi, largiuntur. Neque Ordinibus, ob pactorum religionem; exercitium hujus juris in suis territoriis abrogare licet, aut impedire. (***) A longis enim temporibus Caesares Sacri La-
tera-

T. Taurinensis fidelis noster, juxta sacrarum Constitutionum notariorum tenorem examinatus, inventus fidelis, et de genere fidelium ortus, et sufficiens ad Notariatus officium exercendum et per nostram curiam approbatus. Propterea de ipsius prudentia et fidelitate, confici statuimus eum publicum Notarium Taurinensem.

(*) Nec liberae Imperii civitates a tali jure sunt excludendae. *Instrument. Pac. art. 5. §. 14.* Quidni vi potestatis territorialis jure natales legitimos dandi, et notarios creandi gauderent, qui habent jus belli et pacis, ius foederum &c.

(**) Creatio notariorum per judicium aulicum exerceri solet. *VFFENBACH de Consilio Aulico. c. I. §. 21.*

(***) Miror nonneminem de J, L, C, P, in terris principum Imper, ab eo, quod

teranenſis Palatii Comites dixerunt, eiſque, pro ea, qua pollent reſervatorum poteſtate, varia per Germaniae provincias exercendi jura indulſerunt facultatem. Neque Principes, quamvis ſuis territoriis Notarios dare poſſint, ab Imperatore aut ejus auctoritate conſtitutis officere poſſunt. Repugnaret enim illud fiduciario jramento, quo Imperatori et Imperio adſtringuntur. Requiritur autem Doctores, ut Comiti Palatino jus creandi Notarios ſpecialiter ſit collatum : attamen id non eo intelligendum, ac ſi hoc obtineat, etiamſi Comitiva tali verborum tenore ſit munita: *omnibus et ſingulis privilegiis, gratis, iuribus, immunitatibus, honoribus, exemptionibus, et libertatibus uti, frui, potiri et gaudere poſſint, et valeant, quibus coeteri Lateranenſis Palatii Comites hactenus uſi, poſiti et gaviſi ſunt, ſeu quomodo liberi, utuntur, fruuntur, potiuntur et gaudent, conſuetudine vel de jure.* Sic et Privilegium ad inſtar conſeſſum, interpretationem ſuam ex privilegio ſimplici habet.

§. V.

Quanquam Notariorum provincialium inſtrumenta, in territorio Principis legitime conſeſſa, valorem ſuum ad alias etiam extendant ditiones, tacito quaſi pacto; cum illud communis poſtulet

quod hi obiectum, circa quod poteſtas Comitum Palatinorum verſatur, tollere poſſint, ad prohibitionem ne, ſubditi Comitum Palatinorum opera utantur, argumentari. Ut nihil iam notionem de veritate antecedentis, conſequens vacillat admodum, certum quidem eſt, ſublato juriſ obiecto, exercitium eius nullum eſſe, quis autem inde colligeret, ergo exiſtente obiecto, illi cui circa obiectum aliquod ius competit, illud adimi poteſt. Jura et privilegia ab illo, qui ea decit aut in poenam, aut vi ſupereminentis domini in utilitatem Reipublicae, ſub reſtituto quodam abrogari poſſunt. Alias contra perfectam donationem, ob alterius ius quaeritum venire non poteſt. Multa ſaepe ſunt, quae fieri non poſſunt, et inepta eſt conſeſſio de iure cuius praemiſſae agunt de facto. In

Ducatu

let utilitas. (*) Instrumenta tamen in iis excipere, aut alios Notariatus actus perficere non possunt, nisi ab Imperatore, Germaniae et Italiae intuitu, aut ejus nomine sint constituti, vel a Domino territoriali recepti, aut mos vel statutum id ferat. Sicut enim potestas ipsorum constituentium non nisi in subditos valet; (**) quidni et Notariorum jus intra illos limites contineretur. Quamvis subditi, saltem sint temporarii, qui opem ejus requirunt; illi enim in plerisque, exceptis oneribus, ex permanente tutela fluentibus, a perpetuis haud multum differunt. Ex aequitate tamen valere videntur in terris illius,

Ducatu Magdeburgensi notarii non admittuntur, nisi Regiminis testimonio, quod munere hoc non sint indigni, constat. MYLII constitutionum Magdeburgicarum corp. p. 2, p. 128 Idem in laudo Deputatorum Ordinum Generalium foederati Belgii, quo controversiae, inter Fuisiae Orient. Comitem Rudolphum Christianum et Ordines provinciales exortae, dirimuntur art. 22: *Dat niemand voor taen, buyten de Stadt Embden, in dese Graeffschap Notarischap bedienen sal, vor dat hy hem aen syn Gnade geadresseeret, ende nae examinatie vant Hoffgericht, van denselven confirmatie sal behommen hebben.* Nec illud aliquid ex iniquo trahere arbitror, cum Imperatoris jus non in dubium vocetur, sed saltem ad exemplum Camerae inquiratur, an tales sint notarii, quales ex constitutionibus et moribus Imperii esse debeant; praesertim cum Notarii (sunt verba Rulandi de Commiss. l. IV. c. 23. n. 4.) saepe ne literas quidem recte conscribere, aut epistolam concipere, vel vix tria latina verba norunt. confer. quoque *Histor. Fris. orient. l. 2. p. 138.* et ZIEGLER. de juribus majest. l. 1. c. 16. §. XII. Videtur autem illud non tam ad actus protestationis et insinuationis, quippe qui legum peritiam non requirunt, sed ad actus momenti cujusdam, qui cum judiciis nexum aliquem habent, referendum esse.

(*) arg. *L. fin. C. de test. et l. fin. ff. de test. milit.*

(**) *l. f. ff. de inrisdict. c. 1. de foro comp. in 6to. CASTRENSIS*
p. 2.

illius, a quo Notarius creatus, et cujus, eum adhibentes, perpetui sunt subditi, donec domicilium aliorum transtulerint.

§. VI.

Ex Imperio, ut par est, proscripti, jure Notarios creandi exciderunt. (*) Amittuntur enim banno, ut vocatur, Imperii jura, etiam superioritatis civilis. Idem statuendum de illo, qui Majestate aut territorii summitate se abdicavit (**) aut terras suas manifesto pro derelictis habet. Pendet enim, ut docui, ex facultate morali gubernandi civitatem, qua amissa, etiam hoc jus

E

amit-

p. 2. l. conf. 34. Memini, me Instrumenta in Gallia et Hispania composita vidisse, sub quibus notarii Caesarci nomen conspiciebarur; verum illud veteri reverentiae, qua Imperium colebant, vix datum, juri receptionis, ac si ibi creati essent, tribuendum, Magnum cum GALLIO l. 2. c. 71. n. 13. p. 19. esse numerum Doctorum scio, qui Imperiales et Papales notarios in territoriis, nullo etiam obsequii secularis vinculo Imperatori aut Papae obnoxii, admittendos esse contendunt; verum cum genuina destituantur ratione, ipsorum sententiam sequi non audeo. Neque enim a prorogatione jurisdictionis ad Notarios tuto argumentari possumus. Nam dogma illud juris Romani spectabat ad judices, qui sub uno eodemque erant Imperio; deinde aliud est, si partes in judicem in territorio alieno committant, aut voluntariae jurisdictioni capita, quae causae cognitionem non requirunt, ad ipsum deferant; et aliud, si notarii alieno eiusmodi negotio se quasi ingerant; illud enim est quaedam territorii violatio. ZIEGLER de Jure Maest. l. c. 26 § XII. In Gallia decisionem habent, qua constitutum, Papam per suos Comes Palatinos non posse creare notarios, ibi munus suum exercentes. PAPONIVS rer. judic. l. 4. tit. 14. LOVET. arrest. 10. lit. N. p. 528. CHOPPINVS de moribus Paris. 2. p. 284.

- (*) GROTIUS de F. B. et P. lib. 1. c. IV. §. X. Ord. par. prof. Wormat. de anno 1495. tit. die poen aller Friedbrecher Capit. Caroli VI. art. 20.
- (**) GROTIUS l. c. §. IX.

amittitur; atque inde apparet, Appanagiatis quoque hanc deesse potestatem, utpote qui territoriali plerumque destituuntur superioritate. (*)

§. VII.

Quid si vero putativus Notarius ab eo, qui creditur jus creandi Notarios habere, constitutus sit, numne et ille tali defungi potest munere? Arbitror, si ab omnibus, aut perspicacioribus duntaxat pro legitimo terrarum moderatore reputetur, ab illo dictos Notarios, merito ut genuinos haberi, propter utilitatem eorum, qui bona fide ejusmodi Notariis usi sunt; (***) imprimis si summi Imperii usurpator aut invasor in Imperii sit possessione. In re namque controversa privatus sibi sumere non debet iudicium, sed possessionem sequi. (***)

§. VIII.

Circumspiciant autem probe, oportet, tale munus collatur, ne indignis aut ineptis attribuatur. Sunt autem nobis inepti, quibus animi aut corporis dotes, ad hoc officium recte curandum desunt, aut qui imperfectioris adhuc sunt aetatis, (****) ut et, qui eruditione, ad aliquem modum, quem scilicet officii.

(*) MYLERS AB EHRENBACH de Statibus Imper. c. 22. §. 3. 4.
SPRINGFIELD de Appanagio c. XI. §. 201.

(**) arg. l. 3. ff. de officio praetorum.

(***) GROTIUS de J. B. et P. l. 1. c. IV. §. ult.

(****) Anno potissimum decimo septimo aut octavo vis quaedam iudicii se exercere solet, et quae necessaria sunt obeundo muneri adesse possunt.
Ha-

officium requirit, (*) non sunt instructi. Casus enim occurrunt, ubi legum et consuetudinum, quae singulorum locorum attendi debent, notitia opus habent. (**). Et cum non unum exstet exemplum, Notarios apta non fuisse imbutos peritia, tam Imperatoriae quam Papales constitutiones examen requirunt. (***) Indignos vocamus, qui ob mores, non receptae fidei professionem, aut aliam personae qualitatem excluduntur. Infamiae macula laborantes, hodie omnino a tali munere repellendi erunt. Quidni enim a provincia honesta tantum et utilia negotia respiciente, arceretur quem nec opifices in suo tolerant collegio. Munus hoc apud nos vile esse desit, (****) et in Germania potissimum tales non

E 2

ad

Habeant autem sibi, qui minorenum opera utuntur, unde nulla ipsae restitutionis spes relicta. PAPONIVS *rev. indicat. appendix* ad libr. IV. tit. XIV. §. 2. Adesse tamen in Gallia arrestum, ut dicitur, quo minores a Notariatus munere submoventur, cum Paponio docet LOVET *dans le recueil d'auteurs notables arreets p. 380. CHOPPINVS de moribus Paris. l. 2. tit. 7.*

(*) Conf. tradita ab Vffenbach. de iudicio aulico c. XI. p. 140. seq. et quae nos de Notariorum officio infra dicturi sumus.

(**) Ord. Notar. Col. Maximil. I. de anno 1512. tit. I. §. 10. tit. V. §. III. Uad in einer Summa, so sollen alle Notarien wissen und merken, daß sie recht und Gelehrte seyn sollen/ auff wenigst in solchen Dingen/ die solch Notariat. Amt betreffen. In causis artibus peritiores consulant, necessum est.

(***) Ord. Cam. Aug. de anno 1500. tit. VI. XIV. *Constit. Fr. bani VIII. in Bull. M. tit. IV. p. 182. 184.*

(****) Cum Bartolo et Baldo alii quoque jurisperiti statuunt, Notariorum, ut talium, munus et viles et infames suscipere potuisse; sed falsum est, quod penes Romanos omnia munera publica, vilibus et infamibus confecti poterint, Iubebantur universi Decuriones a Tabellionum officiis se temperare l. 15. C. de Decurionibus, non quod indignum eis iudicarent munus; verum ne a publicis inde functionibus abtraherentur, Tabelliones enim

admitti, Placito Imperii edocti sumus : (*) opinionem autem si quid gravat, dissimulari solet. Sunt qui putant, legitimorum natalium defectu laborantes nec admittendos; verum haec opinio et aequitati et analogiae juris repugnat. Etenim macula parentibus adhaerens minus recte liberis oneri est. Atque spurii Decuriones quoque fiebant, et ideo fieri poterit ex incestu quoque natus, non enim impedienda dignitas ejus, qui nihil admisit. Nemini enim vitio vertendum, quod ejus non subest electioni. (**)
 Quod de natis ex incesto complexu dictum, jure novellarum aliter se habere videtur, alimentorum (***) quippe indigni creduntur; sed hoc ad paternam substantiam restringatur: Neque dicitur, quod a dignitatibus debeant excludi; jus autem correctorium non praesumitur. Arbitratus enim est Justinianus, hoc modo homines a nefariis incestis et damnatis nuptiis magis amoveri posse, quoniam affectui paterno repugnat, liberis non posse praebere alimenta. Interim rigor hic naturali aequitati (****) adversans, a jure Canonico correctus est.

§. IX.

enim ad Decurionatum vocari poterunt. CVJACIUS ad l. 15. C. de decur. Porro in leg. 34. C. eodem non Tabellionum munus, sed procuratio alienarum facultatum, infamissima vilis et a dignitate Decurionatus, multis caeteroquin oneribus obnoxia, aliena dicitur. Etenim Decurio nec vectigalium, nec publicorum aut privatorum praediorum procurator vel conductor esse potuit l. 30. C. de locat. conducto. l. 6. §. 2. ff. de Decurionibus. Denique Notariorum officio dignitatem aliquam adjectam esse, minus apud nos habet dubii, BACHOV ad Treutlerum vol. 1. disp. 8. thes. 8. lit. D.

(*) Ord. Notar. circa init. et §. 2.

(**) Lib. 6. ff. De Decurionibus.

(***) Nov. 87. auct. ex complexu C. de incestis nuptiis.

(****) L. 4. ff. de agnos. et alend. liberis, l. 2. C. de infant. expos. l. 15. ff. ad L. Corn. de sicariis.

§. IX.

Sicut apud nos, jubente Maximiliano, homines proprios, ita apud Romanos servos, a Notarii provincia depulsi esse, verior est sententia. Dicitur enim est, Tabelliones a Decurionatu haud exclusos fuisse: ast nequidem libertus, nisi jus aureorum annulorum adeptus, vel natalibus restitutus, curiae participare potuit. (*) Nam libertorum servilia plerumque manebant ingenia. (**) Enim vero statutum erat, ne jus aureorum annulorum, beneficio Principali, nisi spectatae fidei et virtutis libertis conferretur, qui deinde ut ingenui habebantur. (***) Asserto nostro obflare videtur, quod in Pandectis Tabularii servorum publicorum nomine veniant. (****) Sed, ut nihil dicam de constitutione Arcadii et Honorii, (*****) in qua exprimitur: *liberos homines ordinandos civitatum tabularios, neque ulli deinceps ad hoc officium patescere debere aditum, qui sit obnoxius servituti*, apud Romanos obtinebat,

E 3

(*) L. 1. C. si servus aut libertus.

(**) Tacitus lib. 2. Annal. c. 13.

(***) L. 5. ff. de iure aureor. annulor. Quod ius non ordo Decurionum, sed Princeps praestat l. 1. C. de iure aureor. annulor. l. 3. C. de servis reipubl. causa manumitt. Videtur tamen restitutum natalium plus tribuisse, quam ulus aureor. annulor. l. 2. C. de iur. aur. annul. Mutatum illud subinde ita, ut postmodum, ipsa manumissione, aureor. annul. et regenerationis jus consequerentur liberti. N. 78. c. 1. 2.

(****) l. pen. ff. de acqui. rer. domin. l. 2. ff. rem pupilli vel adolescentis servam fore. In l. 3. C. de servis Reipublicae causa manumittendis liberti, tabulariam administrantis, mentio iniicitur, PIGNORIUS de servis p. 29.

(*****) leg. 3. C. de Tabulariis

nebat, ut servi variis adhiberentur negotiis. (*) Vnde illi, qui aptandis et custodiendis domesticis chartis destinabantur, puerosque calculandi et computandi artem docebant, abusive Tabularii dicebantur, eodem fere modo, ac nostra aetate quivis scribae domesticae, Secretarii elogio demulceri cupiunt. Erant et servi publico aere redempti, qui non tam publici contractuum scriptores quam literarum geruli et genuinorum Tabellionum, qui publica accipiebant stipendia, amanuenses erant. Romani et in ipsa felicissima civitate, et in provinciis Tabularios habebant. (**) saepe autem Tabellionum copia non in omnibus locis dabatur; hinc contigisse potuit, ut eorum loco servi publici sint adhibiti, quod tamen per constit. Arcadii et Honorii, ut dixi, penitus est prohibitum. Quod si vero a servo vel homine proprio, ab omnibus pro libero et Notario habito, instrumenta confecta sint, ea ob publicam utilitatem non collabescere puto. (***)

§. X.

Cum supra ostensum, Notariorum munus minime rebus abjectis accensendum esse, nec Nobilium, Doctorum aut clericalem dignitatem ab eo abhorreere existimo: (***) nisi dicas Clericos inde ab animarum cura averti, quod locum dedisse reor Juris Canonici sententiae, qua decretum, (****) *in Clericis in sacris ordinibus*

con-

(*) l. 15. §. ff. de usufructu.

(**) NOV. 44. c. 1.

(***) Arg. l. 3. ff. de officio Praetoris. Nam non omnia, quae legibus repugnant, irrita fiunt legibus. GROTIUS de I. B. et P. l. 2. c. 5. §. 10. FREHERUS de fama. l. 2. c. 8. v. 13.

(****) c. 8. X. ne Canonici vel Clerici. Glossae autor existimat. Sacrum

constitutis *Tabellionarius officium per beneficiorum subtractionem, appellatione postposita, interdicitur.* Quod ad Nobiles attinet, negare non possum, multos esse, qui eorum intuitu Notariorum officium vile esse, volunt (*) ducto potissimum argumento a mercatura, (***) sed perspicacioribus Jctorum visum, ab Honorio et Theod. Nobiles non ab omni plane mercimonio, sed fordido tantum, et pernicioso urbibus i. e. monopolis excludi. Ast quis eo audaciae procederet, ut Tabellionum munus fordidae mercaturae compararet. Quapropter haud dubie Doctores, alique honorum luce conspicui Notariatum sine dedecore recipiunt, cum ut tales instrumenta conficere nequeant. Neque enim honor superveniens mutat conditionem priorem, quamvis augeat statum. In ordinatione Maximiliani Notariorum classem Doctores, Senatores, Monachi et Clerici occupant; est tamen quaedam illorum prae cacteris praerogativa. (***)

§. XI.

Vt autem Notariorum muneri nec externa deesset species, placuit antiquitati, creationem eorum certis involvere solemnitatibus

rum ordinum Clericos, ne quidem in causa ecclesiastica coram ecclesiastico Magistratu Tabelliones esse posse, cum seculare munus sit, cui Clerici se plane immiscere non possunt, GONZALEZ *ad cap. cit.*

(*) CHASS. *Consil. 64. GUIDO PAPAЕ decisi 90.* A quibus tamen discedit COVARUV. *pract. quaest. c. 19.* Tabellionatus officium Bononienses et Lucenses Nobiles non dedignari, BARZ *decis. 50, 18, 12, restatur*

(***) l. 3. C. de commerciis et mercatoribus.

(***) tit. 1. §. 5. cogi non possunt, ut instrumenta conficiant.

bus ac ceremoniis. Notarius, absoluto examine, postquam fidem suam jurejurando firmavit, per calamum sive penam investitur, (*) mit Ueberantwortung seines gebührenden Werkzeuges/ als Feder/ Papier/ Dinten und Schreibzeuges. Addebatur digito aureus annulus, et capiti biretum simplex, libertatis fidelitatisque indicia. Conceditur denique ipsis singulare signum, nostro idiomate, Notariat-Signet und Zeichen/ cui electo aut dato sententia vel prooemia, ut symbolum, adjici solet, cachinnis nonnunquam occasionem praebens. Hoc utatur, nec alio, nisi iudice permittente, (**) ne ex mutatione levitatis aut falsi argumentum ducatur: requirunt nonnulli, ut sit manu ductum. Quod si vero signum Notariatus ab fuerit, sub alia lege signationis annulum adhibere non possunt, nisi addatur. in Mangel meines Notariat-Zeichens/ mit meinen gewöhnlichen Putschaffte bekräftiget.

§. XII.

Varia sunt Notariorum negotia, quae in judicialia et extrajudicialia dispesci possunt. Curant enim actus vel judiciales, et quidem proprie tales, idque ut personae principales, aut minus principales, sive eos, qui certo duntaxat modo ad judiciales referuntur; vel extrajudiciales. Singulorum, quotquot jam se nobis offerunt, injicienda erit mentio.

§. XIII.

(*) Besold in Thes. pract. vocab. Notarius, Quae hic sunt Comitum Pa-
latini partes, traditur ab VEEENBACH de J. A. cap. XI; attamen ritus
ab eo annotati non ubique omnes observantur.

(**) Ord. Notar. tit. 1. §. 10, CHASSIANAEVS ad consuet. Burgund,
p. 380.

§. XIII.

Chartularios (*) hosce judices nullas in jurisdictione, quam contentiosam vocant, habere partes, ferunt; cum illud nec ex Romanorum legibus, nec ex Maximiliani sanctione deduci possit. Neque Imperator cum Ordinibus ad exercenda territorialia judicia concurrat; atque sic ipsi haudquaquam facultas competit, per creationem Notariorum Germaniae provinciis iudices dandi. Quae voluntariae jurisdictionis dicuntur, tales praesertim continent actus, qui non causae cognitionem, sed, ad majorem solennitatem roburque, personae publicae tantum requirunt praesentiam. Penes Romanos usu receptum erat, ut legis actiones Magistratuum inniterentur auspiciis. Hinc id genus negotia, ubi causae cognitione non est opus, coram Notariis, ut personis publicis fieri posse, nullus dubito, nisi moribus aut legibus aliud obtineat. Etenim nullum inde jurisdictioni territoriali exoritur praesudicium, quoniam hujusmodi actus talis sunt naturae, ut coram quocunque, etiam incompetente iudice celebrari possint. (**). Sed contentiosae jurisdictionis quid nos habere Notarios, forte arbitris, quia testium examen illis permittitur, quod etiam in invitos exercetur: verum prout in invitos exercetur, illis non competit, nisi quatenus vicario iudicis utuntur jure.

F

quo-

- (*) In eorum partes concedere non possum, qui volunt, hoc nomen propterea Notariis inditum, quod olim, indulgentibus Imperatoribus, omnis generis lites, partium voluntate, dirimendi ius habuerunt: verum opinor, nomen potissimum inde exortum, quod literarum ductibus et compendiis dijudicandis adhiberentur.
- (**) l. 36. ff. de adopt. l. 19. C. de test. l. 27. C. de donat. IAVTERB. Diss. de volunt. Jurisd. §. 22. MEV. ad jus Lub. p. 2. tit. 1. art. 2. n. 104.

quoque Commissariis aut iudicibus, testes examinaturis Notarius adjungitur. (*) qui ex nonnullarum provinciarum legibus immatriculatus esse debet, et tunc, prout causae et circumstantiae ferunt, juramentum adjunctionis exigitur.

§. XIV.

In Notarium, ut ab eo testes cum effectu probandi examinentur, compromitti posse, per ea, quae in jure de arbitrariis compromissariis sancita sunt, edocemur. Ast, una parte repugnante, illud fieri non posse, nec aliquid operari testium depositioni juramentum praemissum, communior est Doctorum traditio. (***) Judicis enim est, examinare testes et recipere jura-

(*) RVLAND. *de Commissariis part. 1. lib. IV. c. XIV. n. 44. p. 2. l. 2. c. 3.* Quodsi Commissariis testes examinantibus jungantur Notarii, et conscribendis rotulis adhibendi sunt. Dolendum sane, quae in ultimo Imperii Recessu de conficiendo rotulo proponuntur, a per multis ignorari, aut negligi. Praestat Notario cum persona fide digna, quam huic soli testium examen committere. Ut de aliis nihil mentionem rationibus, Commissario, qui adjunctum habuit, magis creditur in iis, quae de testis depositione notavit, quam testi neganti, ita se dixisse. FABER *in C. l. 4. tit. 15. def. 53.* Denique notandum, SCACCIAM *l. 2. de judiciis caus. civil. c. 9. 689.* cum aliis docere, Notarium ad examinandos testes deputatum, alium non posse substituere, Videtur enim *hoc casu electa personae industria.*

(**) BRINCKMANN. *de Notariis c. IV. quaest. 19.* MEY. *resp. 5. comm. ad J. L. addit. Merkelbach apud Klock vol. 3. consil. 197. n. 118.* CARPZOV. *l. 3. Respons. 81. n. 3.* In ordin. Prae. Magdeb. c. 17. constitutum, Notarios, sub poena irriti, testes examinare non posse, additque Merkelbach apud Klock vol. 2. consil. 27. p. 250. ex Bursato; subditum, qui Notarii forensis examini se

juramenta. Alia dicitur ratio Instrumentorum, in quorum confectionem uterque consentit, alia vero effatorum testium, ubi partis illius, quæ eos non producit, dissensus publica iudicis fide et autoritate est refarciendus. Quinimo minorem adhuc habere fidem instrumenta Notariorum, testium depositionem in criminibus complectentia, apparet, cum causæ ex delictis sæpe sint arduæ. Fateor quidem, ex textibus tam civilis, quam Canonici juris, (*) qui pro contraria afferuntur sententia, non aequè valida peti argumenta: verum semper manet dubium, quare instrumentum Notarii, super depositione testium confectum, non eandem cum illo habeat vim, quod negotium majoris sæpe momenti respicit. Nec defunt, qui opinantur, testium rotulos a Notariis conscriptos, a monumentis publicis non procul abesse. Quod autem traditur, communiter esse receptum, testes a Notariis examinari non posse, exceptionem pati solet in defensione inquisiti, et causis momentaneæ possessionis, quibus adde casum necessitatis. (**). Neque puto, et aliis Notariorum rotulis plane defrahi fidem, sed illos alia momenta adjuvare, ut eo facilius quis ad suppletorium, aut purgatorium admittatur.

§. XV.

Contentiosæ jurisdictionis speciem sive umbram referre videtur, quod retorsio per Instrumentum a Notario, adhibitis testibus, legitime in literas redactum, fieri possit. Non eo inficias, conducere reipublicæ et ordini judiciorum, ut retorquendi

F 2

li.

se permittit, statum & jurisdictionem Principis turbare. Curent igitur examinandi, sibi mandatum iudicis monstrari.

(*) Ludovici Diss. de notario testes examin. antea.

(**) Ord. Proc. Magd. c. 17. §. 2. Quod in emendatione huius capituli apud Mylium p. 128, sub gravi tamen Notarii factum committentis pœna, est confirmatum.

licentia abrogetur, cum non multum ex aequitate et iustitia trahat. Vnde RVLANDVM (*) inductum existimo, qui negaverit, retorsionis instrumentum a Notario, ad talem actum, oblato retorsionis libello, requisito concipi atque insinuari posse.

§. XVI.

Minus dubii habet, subjungendos voluntariae jurisdictionis quid redolentes, aut ad eam accedentes actus a Notariis expediti posse. Vbi observandum, nihil Notarios moliri posse, nisi quod expresse aut tacite ipsis a legibus aut moribus datum: tales enim concessionis strictioris plerumque sunt interpretationis. Coram Notario Supplicatio et Appellatio interponi potest. Jure communi coram Notario interponendae appellationi, nisi iudicis copia haberi possit, non esse locum, constat (**). Jure vero Saxonico (***) et Germaniae moribus, appellationis beneficio coram Notario uti possumus, etsi iudex adiri quisset. (****) An autem testes sint adhibendi, jure praesertim Saxonico, non extra dubitationis aleam positum est: verum advocandos

(*) de Commiss. p. 2. l. 5 c. 7. n. 4.

(**) c. 27. X. de appellation. ubi traditur: *si iudicis copia haberi non possit, in praesentia bonorum virorum, protestatione super hoc proposita &c.*

(***) vid. tamen novissima constitutio in der Chur Fürstl. Sächs. Landes Erledigung u. von Justitien Sachen. Et aliae sunt Germaniae terrae, ubi appellationes coram notario non sunt interponendae, nisi iudicis copia haberi nequeat. BRVNN. proc. civil. c. 28. n. 53. Ordin. proc. Magd. c. 43. §. 1.

(****) Ord. Camer. p. 2. t. 29. §. 5. Constit. Elect. Sax. 20. BEVST. ad rubr. ff. de iurejur. CARPZ. Proc. tit. XIII. art. 3. n. 3.

dos esse, juri et Germaniae praxi convenientius est; atque particula exclusiva, quae est in lege Electorali, commode ad judicem referri potest. (*) Quae de appellatione tradita sunt, etiam ad Leutationem spectant, quoniam inter hanc et illam non aequae magna intercedit differentia, et in effectu nihil aliud est, quam appellatio quaedam. (**)

§. XVII.

Quid circa appellationum instrumenta observari debeat, monet Imperator Maximilianus. (***) Oritur hic quaestio, an appellatio, coram Notario et testibus interposita, judici a quo insinuanda sit. Sed hoc non requiritur: (****) tenetur autem Notarius Instrumento, quod apostolorum testimonialium loco est, inferere, coram se appellationem esse interpositam; et ut ex eo pateat, in scriptis fuisse factam, schedula appellationis est subjienda. (*****) Consultius interim habetur, appellationem ad judicis ferre notitiam, quo ab attentatis revocetur,

F 3

(*) MOLLER *ad const.* 20. p. 1. 71. 72. CARPZ. *ad eandem def.* 20.

(**) RAVCHBAHR p. 1. q. 12. n. 17. ZOBEL. p. 1. diff. 40. n. 5. CARPZ. l. c. *def.* 3. MOLLER l. c. n. 17. Nec minus in simpliciter querela Notariorum esse usum, reor. vid. prax. Impetii Aulic. 45. RODING. l. 1. tit. 19. P. C.

(***) *Ordinat. Notar. tit. V.* conf. STRYCK *Introduc. ad prax. for. c. XXIII. §. X.* Formulam Instrum. appell. affert NEHRING *in manuali Not. lib. 3. p. 440.*

(****) MYNSING. *Cent. 4. observ. 45.*

(*****) MOLLER p. 1. *const.* 20. n. 13.

cetur, et executio sententiae prioris sistatur. (*) Sunt Germaniae territoria, in quibus appellationibus coram Notariis valor est abrogatus: sed nescio, an contra pacta universalia, ab uno aut altero foederis Socio aliter disponi queat. Deinde placuit, ut ea, quae Camerali ordinatione circa Processualia praescripta sunt, quantum fieri potest, in territorialibus patriae tribunalibus admittantur.

§. XVIII.

Cum actus ejusmodi aliquid ex jurisdictione trahant, merito Notarius, alterius litigantium causae patrocinari, aut procuratorio praesto esse auxilio, abstineat. Nemo enim duplici munere, sibi invicem contrario, fungi potest. (**) Enimvero si illius, cujus rogatu Instrumentum exceptit, partes tueretur, fides instrumenti, ac si non omne partis, cui addictus est, studium seposuisset, aliquo modo vacillaret; et si adversae partis causam deinde procuraret, praeviaricationis aliquid afferre videretur. Unde regulam formant: In qua causa quis est Notarius, in ea non potest esse Advocatus. Eadem ratio est, quare Notarii in causa, in qua instrumentum confecere, inidonei reputentur testes, nec de negotiis a se gestis testimonium dicere, cogi queant. (***)

§. XIX.

Neque quis in negotio, in quo Notarii munus exercuit, Scribae

(*) *idem. P. 1. c. 20. n. 11.* MEVIUS *P. 1. dec. 591. §. 4. dec. 326.*

(**) FRANZ. *lib. 2. resolut. 13. n. 5.* SCHWENDEND, ad FIBIGIVM *p. 1. q. c. 2. n. 3. Ord. Proc. Magdeb. c. 17. §. 2.*

(***) BRVNN. *ad. l. f. ff. de testibus* CARPZ. *p. 1. c. 16. d. 62.*
arg.

Scribae judicialis partes commode fuscipit. (*) Suspicionis enim semper aliquid haeret, quin studio partis, a qua est adhibitus, in transversum abripiatur. Ceterum non improbo morem, qui tam in civilibus, (**) quam criminalibus judiciis Notarios, conscribendis Magistratum libris, qui Protocollica dicuntur, praefici vult. Nam si Notarii tales sunt, quales esse debent, major sane eorum annotatis tribuenda fides, quam illorum, qui inepti saepe, Magistratum codicillis admoventur. Alia adhuc sunt, ubi in criminalibus Notariorum opera usui esse potest, nimirum iudici et Scabinis in delicta inquirentibus non raro Notarius additur. (***) Quaestio hic in transitu quasi sese offert, an delicta per Notariorum instrumenta probari possint? Nec puto, omnem vim probandi, ob fidem publicam, qua alias talia instrumenta gaudere solent, ipsis demi posse. Denique alibi adhuc in causis criminalibus adhibentur; videlicet in quaestione acti, post

arg. c. 11. X. de probat. BOERIVS dec. 258. n. 3. MEV. p. 4. decif. 391.

(*) Zittaviae Scribae Civitatenses, inferiores tantum, ut puto, Notarii dicuntur. Edocet me hoc CARPZ. in *Analectis Fastorum Zittaviensium* p. 303. sed nescio, utrum sint Notarii creati. Saxoniae Elector, in *ord. Proc. tit. 2.* Notarium requirit. Vid. quae *ordin. proc. Goth.* p. 4. c. 12. sed, ut ex resolut. grav. de anno 1661, apparet, non praecise a Palatino Comite creatum, in crim. causis actuarius aut publicus sit Notarius, aut talis ei adjungatur, LVDOVICI *Diff. de Notario test. exam.* §. 27.

(**) CARPZ. *Pr. crimin.* p. 3. quaest. 113. MAVRITIUS *conf. chilon.* 2. n. 22. In Marchia Brandenburgica obtinet, ut, Fiscale Regio contra Magistratum alicuius loci inquirente, Scabinorum locum Notarius occupet, *Ord. crim. March.* c. 1, §. 12.

post tertiam torturam, reiteratae confessioni cum testibus adesse solent. (*)

§. XX.

Attexere juvat, Camerae, et, quae ad ejus imitationem in Germania stabilita sunt, summorum Tribunalium esse Protonotarios. Hi vota judicantium excipiunt, et secundum majorem illorum numerum sententias consignant, consignatas praelegunt, et illi, qui referentis partes sustinuit, ad subscribendum offerunt. Alia denique hisce incumbunt, quae in ordinationibus summorum Tribunalium recensentur. (**). Sunt illis in Camera, ut monui, Notarii quidam subordinati, qui eis succedere solent.

§. XXI.

Porro ad actus judicialis quid referentes, aut ejus analogiam habentes, spectat possessionis traditio vel apprehensio, quae coram Notario et testibus fieri potest. Testes, sicut in aliis negotiis, ita et hic, necessarii. Quanquam enim, ex Doctorum quorundam opinione, Notario magis credatur, quam testibus; imo duobus, interduo tribus eorum aequiparentur; (***) attamen, ut fileam, tradita illa non absque ratione multis displicere, scripturae Notarii sine testibus, ut eo magis de veritate persuasi esse queamus, non habetur fides, (***) Effet enim, ac si in propria cau-

(*) STRUV. *jurispr. R. G.* p. 668.

(**) *Ord. Camer.* p. 1, §. 28. 29. Summi Appellationum judicii, quod Cellae est. ord. tit. 3.

(***) Conf. MOLLER P. 1. conf. 20. n. 2. p. 3, c. 5, n. 10.

(****) *Nov. 44. in praefat. et. n. 73. c. Sed et si Instrumenta.*

STEPHANI de *jurisd.* l. 2, p. 2, c. 5, n. 34. In Galia duobus Notariis extrajudicialiter rogatis, absque testibus fidem haberi, TIRAQVELLVS de *recu. gentilit. testatur.*

causa testis esse vellet.

§. XXII.

Nec in publicos Notarios, tale quid suscipientes animadverti potest. Effet enim refragari Cæsaris voluntati. Solent autem in apprehensione et resignatione possessionis, etiam analogicæ, more Majorum, certa observari symbola. (*)

§. XXIII.

Sunt adhuc permulti alii similis fere tenoris actus, quibus expediendis Notarii interesse solent. Tales sunt: fines regundi, taxationes et inspectiones oculares, novi operis nunciatio, pignoris publici constitutio, (**) distractio pignoris, obsignatio, testamenti publicatio, inventarii confectio. (***) Nescio, an ad actus, G
judicialis

(*) Vid. Instrumenta apud LÜNING. P. 2. Spicil. Eccles. p. 407. 410. 425.

Etcc. Formulam Instr. apprehensæ possess. affert NEHRING l. 3. p. 471.

(**) l. 5. C. qui potiores in pignore.

(***) STRYCK. V. M. ff. lib. 28. tit. 8. §. 5. MEV. P. 2. Decis. 356.

LAVTERR. Dissert. de Inventario hereditatis §. 10. ubi probabilem asserit opinionem, unum sufficere Notarium, licet Imperator Tabulariorum mentionem faciat. Inventarium, accepta mercede, heredibus eisque, qui speciale docere possunt interesse, est extrahendum, si petentium jus ad hereditatem liquidum sit. MEYVUS p. 2. decis. 254. p. 8. d. 404. Docent, si Notarius scripturas a se confectas omnibus occultet, falsi suspicionem incurrere; aliquibus tantum notitiam earum subtrahentem. ad interesse in loco, ubi officium exercuit, conveniri posse, aequè ac, si in cuiusdam munere negligens fuerit, nisi de re aliunde constet. CASTRENSIS Consil. 60. MAGONIUS decis. Lucc. 65. n. 5. Quodsi autem Inventario vis probandi

judicialis quid referentes spectet, quod, secundum nonnullorum opinionem, (*) matrimonium inituri mutuam coram Notario fidem declarare possint. Quae circa hos et alios actus Notarium nosse conducit, altera Dissertatio *de Notariorum cautionibus*, quas cautelas dicunt, divina facente gratia brevi habenda, exponet.

§. XXIV.

Jam sequuntur actus (***) regulariter ex qualitate judiciali nihil aut parum habentes; inter quos sunt mandatorum et syndicatorum compositio, (***) protestationes, in primis contra acceptationem cam.

di adversus debitores competere debeat, requiritur (1) ut debitor ad videndum fieri Inventarium fuerit citatus, (2) tenor obligationis inventario sit insertus. vid. latius haec prosequentem *TEXTOR Decis. palat. 53.* Utile quoque est, Curatori bonorum Notarium jungere, qui repertorium, conscribat, *MEV. ad r. L. I. 3. tit. 1. art. 10.* Denique notandum, in quibusdam locis tam publicationes testamentorum solennes, quam ob signationes & inventaria praecise competentis judicis autoritate fieri.

(*) *RICHTER P. 3. decis. 113. n. 10.*

(**) Non nego, interdum aliquot eorum talem habere suppositionem, ut & ad judiciales referantur.

(***) *Ord. Cancel. Calenb. tit. IV.* Ex judiciorum observantia; mandatum sigillum pariter & subscriptionem requirit, syndicatus autem non nisi publicum Universitatis sigillum, si quod extet. *CARPZ. Proc. tit. V. art. 4.* *LAVTERB. dissert. de Syndicis §. 76.* Quid ad authenticationem & authorisationem Mandatarii constituti requiratur, vid. ap. *BOER. decis. 281. n. 3. MEV. P. 2. Decis. 155.*

cambii, quae coram Notario et testibus fiat, (*) donatio Geradae quingentos solidos Vngaricos non excedens, (**) ultimatum voluntatum consignatio, ubi, an testium numero esset, quaerebat Domitius Labeo, sed male obinde a Celso (***) multatus est, quem inciviliter egisse arbitrantur. Ad sustinendam eo melius testamenti nuncupativi fidem, instrumenta componunt. Ita et circa testamentorum insinuationem, Principi aut judici faciendam, utilis esse potest Notariorum opera; quanquam de insinuatione dicta communi repugnent opinioni, et praxi forensi. Porro huc pertinent (****) elaborationes contractuum, ubi eorum, qui scribere ignorant, nomina addunt, conficiuntque super licitis (*****) instrumenta, eorumque exemplatio: vidimus corroborant, regulariter tamen non in il-

G 2

lum

(*) VFFENBACH. *Diss. de protestat. in cambiis c. 7.*

(**) *Const. 14. p. 2. constit. Elect. noviss. 22.* Curatorem requirit.

(***) Videtur Domitius Labeo excusari posse, atque inde non satis meretur, ut quaelio stulta Domitiana dicatur. Conf. SCHILTER de ratione referendi textus iuris p. 8. VFFENBACH de *judicio Aulico. c. XI. p. 142.*

(****) Oportet autem, ut Notarius in praesentia partium & testium scribat contractus, artequam recipiat, deinde vero alta voce praeflegat, sedulique sint illi, quorum interest, ne aliquid omitatur. Omissum enim a Notario suppleri non potest, per praesumptam lucidiorem mentis explicationem. ANTONIVS FABER in *Cod. Sabaud. l. 8. tit. 27. def. 31. n. 7. Ordin. Notar. tit. 1. §. 23.* Sic & error emendari nequit; vide tamen limitationes apud FARINACIVM p. 6. *opp. criminal. quaest. 156.*

(*****) Ab hoc munere plerumque se excusare nequeunt, nisi sint Doctores, Senatores, Monachi aut Clerici. Imo ad officium requirenti praestandum mandatis poenalis adiguntur, licet opem adversus Magistratum praebere debeant, MEIVS p. 2. *decis. 5. GAIL. l. obs. 168. SCHILTER exercit. ad ff. 7. §. 35.*

lum effectum, ut sine originalibus probent. (*) Hisce resignationes et renunciaciones, ubi Notarii de certificatione, ut vocant, mature cogitent, accedunt. Nullus tamen dubito, quin mulier Sct. Vell. (γ) valedicens certior fieri possit ab alio. Nam sufficit, renunciaciones de beneficiis suis edoceri, quod sola juramenti vis sup- plere non potest. Juramentum enim non est explicatio, sed vinculum animorum. Quid, si dixerit (**) Notarius, mulierem a se de vi Sct. Vellej. esse admonitam, in mulierem con- trar. asserenti probationem transfert.

§. XXV.

Antequam ad instrumenta Notariorum publica deveniam, quae- dam de Protocollo adjungenda erunt; quoniam huic, quicquid ha- bent fidei, debent. Itaque in dubio, ubi contendunt, major pro Proto- collo, quam pro Instrumento sive authentico parti tradito, est fidei praesumptio. (***) Cujusque enim rei origo est spectanda, a qua, tanquam a fonte, reliqua omnia profluunt. Inde colligunt, etiam abbreviaturae, tanquam matrici, plus deberi fidei, quam proto-

(*) MARTINI *Comment. forens. tit. 24. §. 2. n. 10. seqq.*

(**) Si instrumentum dicit, mulierem esse certioratam, pro eo praesumendum videtur. Nam maxima Notario tribui solet fides. GRAT. *t. 3. discept. for. c. 550. n. 13.* Interim haec opinio satis dubii habet. ANTONINI THESAURI *Florentin. decis. XXII. n. 7. 8.* ubi de quaest. si in caeterato scriptum reperitur: *quae mulier in- formata &c. renuntiavit &c.* an de certior, aut renunciat jone, Velleja- ni intelligatur, agit.

(***) MARTINI *tit. 20. rubr. SYRDVS consil. 141. n. 8.*

protocollo extenso. (*) Non erimus jam admodum solliciti de differentia, quae est inter Protocollum extensum et caeteratum, quo utroque Notarius uti solet; (***) sed memorabimus tantum, nos per Protocollum intelligere, brevem rei gestae annotationem, memoriae causa factam, ut exinde postea desumantur Instrumenta. (***) Vt autem rite et decenter omnia fiant, oportet Notarium esse rogatum, (****) rogationisque ab iis, a quorum voluntate negotium dependet, faciendae, in Instrumento mentio injiciatur, quod factum esse, in dubio non praesumitur. (****) Est autem Notarius de iis, quae sensu, non autem, quae judicio intellectus percipiuntur, rogandus. (****)

G 3

In

(*) MASCARDVS de probat. *Conclus. 250. n. 5. 6.* MENOCHIVS *lib. 2. de arbitr. jud. quæst. c. 157.*

(**) BRINCKMANNI *Dissert. de Notariis, post. 28.* Continet autem caeteratum, sive elegantius adhuc, bastardellus, broliardellus, imbreviatura, ut matrix Instrumentorum, summatim & abbreviate, quae deinde sub certa forma in alio extenduntur, DECIVS *Cons. 447.* COVARUV. *pract. quæst. c. 19. n. 6. IV.* Imbreviaturæ plenam adscribunt fidem, si authenticum partibus traditum, aut in extenso, quoad omnes publici Instrumenti solennitates, descriptum exstet; semiplenam vero, si sola adsit, etiam si subscriptio aut signum deficiat.

(***) LAVTERB. *ad tit. ff. de fide Instrument.*

(****) De quaestione, an duo Notarii rogati credantur esse rogati in solidum, consule TRESAVR. *Decis. 145. Ord. Notar. tit. 1. §. 5.*

(****) FRANTZK. *l. 2. ref. 17. n. 17.*

(****) RICHTER *p. 1. decis. 32.* PHILIPP. *ad decis. Elect. 20.* Quid circa judicium, sensuum Notario, quid testibus, incumbat, vide in *Ord. Notar. tit. 1. §. 6.* Nocturno tempore, ne sensuum judici-

M

In talibus autem casibus, ut Magistratus auctoritas accedat, plerumque non requiritur. (*) Antequam autem ad conficiendum Protocollo procedat, probe intentionem partium investiget; (**) et si quid a legibus aut moribus abhorrens intendat, ut ab eo desistant, adhortetur.

§. XXVI.

Postea imbreviaturae ipsi manum admoveat, (***) et negotium, pro desiderio partium, (****) describat, illarum, ut et

um fallatur, Instrumenta confici nequeunt, nisi periculum sit in mora, ultra ad minimum lumina accendenda esse, perhibent.

(*) SCACCIA *de judiciis caus. civil. et crimin. l. 2. c. 11.*

(**) BRINCKMANN *quaest. 37.*

(***) Licet enim Notario concedatur, Instrumenti, quod absolvit, ingrossationem, alii committere; attamen in Protocollo conficiendo ejusque extensione, alium sibi regulariter substituere non potest. *Ordin. Notarior. tit. 1. §. 2. 9. NATTA Consil. 224. vol. 1.*

(****) Tamen si partes in omnia, quae circa negotium perficiendum legibus, moribus, & naturae rei conveniunt, consentire praesumantur! satius tamen est, ut Notarius testibus praesentibus, quos specialiter esse rogatos non requiritur; partibus summarie ad minimum, quae sit natura negotii, quaeque sint clausulae, quibus illud apud se actum innitatur, exponat, curetque, ut partes consensum suum profiteantur. *Ord. Notarior. tit. 1. §. 9. 10.* Hoc D. D. instrumenti publicationem appellant, qua omnia Instrumentum pro nullo haberi dicitur. *ALEXANDER lib. 1. Consil. 77. n. 8.* Atque inde cum haec a Notario, ut par est, facta credantur, propter iuramentum ejus, praesumitur clausulas consuetas rogatus adiecit. *BERTAZOLLVS Consil. criminal. 53. n. 14. CARPZOV. p. 3. Dec. 234. l. 1. resp. 63. n. 19. MENOCHIUS praesumpt.*

et testium nomina, una cum tempore et loco addat, et denique subscribat et sigillo suo muniat. Testium et contrahentium subscriptionem quamplurimi DD. non requirunt. Haec deinde, integris literis et formulis latius extensa, Protocollo extenso nomen dant. (*) Ex hoc deinde Notarius originale transsumit, illudque partibus tradit.

§. XXVII.

Ad publicum Notarii (**) Instrumentum (***) requiritur,
ut

79. l. 2. COLERVS *de processibus executivis* p. 1. c. 10. n. 440.
Tacite autem nullae clausulae subintelliguntur, praesertim momenti cuiusdam.

(*) nemo alterius imbreuiaturam sine iudiciali iussu extendere potest, *Ord. Notarior. tit. §. XVII.* Quenam hic observanda sint, vide apud WVRMSER. *observat. 3. tit. 17.*

(**) Qualitas notarii in dubium vocata probari debet. CACHERANVS *decis. 117. n. 3. 5.* De praesumptionibus huc spectantibus MENOCHIVS *in praesumpt. opere* agit.

(***) Ad Instrumenta notariorum pergamenum requirit FRIDERICVS *11. lib. 11. tit. LXXVIII. constit. Sicul. p. 744. Cod. Lind. MAXIMILIANVS I. in Ord. Notarior. §. 19.* ubi notarum & Zifrarum, praesertim ignotarum, utum interdicit, idem sanxit. MYNSINGER *1. Obs. 30.* docet, & hodie nullum esse instrumentum, nisi in membrana scribatur; illius opinio exceptiones admittit, quas vide apud HAHN ad WESENBECK. *h. 2. n. IV.* Imo REIGERVS in additionibus ad Mynsingerum asserit, & hodie in Camera chartacea recipi Instrumenta. Quod tamen ad Instrumenta appellationum non videtur esse extendendum.

ut 1) invocetur nomen (*) divinum, 2) adjiciatur annus Christi (***) et indictio, (***) 3) nomen Imperatoris et Papae, si ab utroque est constitutus, 4) mensis et dies, hora, locus loci, 5) narretur causa summarie, cum omnibus circumstantiis rei gestae,

(*) *Rec. Imp. de anno 1512. §. und nachdem.* vid. LAVTERB. *Comp. ff. tit. de fid. Instrum.* Jure Romano invocatio nominis divini non erat necessaria, hodie autem, nec in Judæorum instrumentis omitti potest. BORNITIVS *de Instrumentis p. 1. l. 2. c. 19.*

(**) Incertum est, quando anni Incarnationis publicis coeperint adici documentis. Quod ad Diplomata attinet, Caroli Magni genuinas adesse chartas, quibus anni incarnationis subiecti sint, MABILLON *de re diplom. lib. 2. c. 27. §. 4.* fatetur. Reperio etiam apud BVCELINVM Diploma Caroli M. quod Hildegrinus notarius ad vicem Alcuini recognovit, ubi habetur annus Christi DCCCL. Sic & sub Diplomate, quo Menachis Helmstadiensibus bona quaedam donat, idem annus incarnationis apparet. Neque ita existimo Mabilionii sententiam omnino esse veram, quod non sub donationibus piis, sed tantum sub chartis ad Rempublici stantibus anni Incarnationis tum temporis adhibiti fuerint. Ludovici pii quaedam Diplomata, annos Christi referentia, habet CONRINGIVS *c. 3. censurae Diplomatis Lindav.* Atque ita affirmantium sententiae quod ante Ludovicum Germanicum anni Incarnationis sub Diplomate non fuerint visi, subscribere non possum. Deinde MABILLONIO *de re Diplom. lib. 2. c. 35.* tuto haberi non potest fides, quando putat, nullam sinceram Pontificum ante Leonem IX, cum hoc calculo reperiit Bullam. Si Gregori I. privilegium; Monast. S. Medardi datum, quod annum Incarnationis refert, genuinum esset, diu ante mos hic invalisset. Sed suppositum dicitur a LAVNOIO & BLONDELLO *l. c. p. 647.* vid. tamen, quae in defensionem Decret. Pontifici, epistol. quas BLONDELVS impugnat, habet PAGI *crit. ann. Baron. t. 1. p. m. 92. n. IV. seqq.*

(***) Indictiones, quarum numerationem hodie observamus, Constantinum habent

gestae 6.) addantur nomina et cognomina testium (*) 7.) tandem subscribatur et subsignetur: cujus omisio totum instrumentum vitiat.

§. XXVIII.

Sunt adhuc circa instrumenta nonnulla notanda. Caveant imprimis Notarii, ne in extensione aut ingrossatione, ut ajunt, Instrumentorum aliquid radant; illud enim Instrumenta suspecta reddit. Quodsi autem contingit, ejus in Instrumento aut subscriptione

H

mentionem

habet Auctorem vid. HENRICI NORIS tractatum, quem inscribit *annum & Epocham Syro-Macedonum* Diff. 3. p. 190. CALVIS, in opere *chronologico* p. 516. Dubitat quidem de eo PETAVIUS in *rationario temporum* P. 1. lib. 6. p. 339. Sed confunduntur saepe diversa genera indictionum, vid. Cardinalem NORISIVM l. c. & *Dissert. IV.* p. 406. Carolus Magnus post adeptum occidentis Imperium, Indictionis usum more Imperatorio adhibuit; MABILLON *de re diplom.* l. 2. c. 24. Vbi etiam agit de tempore, quando sub Pontificum Bullis Indictiones adesse coeperint. Conferatur quoque COVARUVIAS l. 1. *variatarum resolut.* c. 12.

- (*) CARDIN. MANTICAE *decis. Rotae Romanae* 79. n. 3. & 174. n. 2. Quodsi plures non in solidum rogati sint, omnes subscribere tenentur. SCACCIA l. 2. *de judic. caus. civil. & criminal.* c. 11. n. 551. 560. Si Notarius aliud, quam Notariatus Sigillum adhibuit, requiritur juramentum suppletorium, RICHTER. p. 1. *decis.* 32. CARPZ. l. 3. *resp.* 35. Solemnitatibus, cum lege aut consuetudine sint introductae, partes renunciare non possunt. Nec Notarius omissa, praeter locum & diem, nec in continentii adhaerere potest, GILHAVSEN *arbor judic.* c. 6. p. 3. n. 40. Porro & totum coarctat instrumentum, si vitio Notarii falsitas irrepserit, aut aliunde adveniens substantialia afficit. MASCARDVS *de probat. conclus.* 743. De quaestione, an talia instrumenta per testes enervari queant, vide COVAR. P. Q. c. 20.

mentionem faciant. (*) Putant tamen, rasuram vel lacerationem non attendi, si non sit in loco aliquo suspecto, aut etiam substantiali vel magni admodum momenti. Sic et probe circumspectant, ne ullo modo errorem committant: quodsi hoc factum, error non nisi auctoritate iudicis corrigi potest. (**)

§. XXIX.

Nec instrumentum absque omni falsitatis vel corruptionis suspicione est, si sigilla sint infracta: (***) magis tamen de veritate ejus dubitatur, si quaedam continet non vera, aut non aequae verosimilia, (****) utpote quae ipsorum paciscentium

(*) *Ord. Notar. tit. 1. §. 81.* BERTAZOLL. *Consil. crim. 411. n. 11, 12.* Colligunt falsitatem Instrumenti ex diversitate manuum, ut & si in margine Instrumenti aliquid additum. MEIER in *Colleg. J. A. l. 22. t. 4. ibef. 18.* GOSW. ab ESCHBACH ad *Carpz. p. 3. c. 3. def. 5.* Vitiatur Instrumentum, si constat, alio loco & die confectum esse, ut & majorem suspensionem error in anno, quam in Indictione excitat; quanquam nec difficile admodum sit, indictionem invenire. vid. LAVTERB. *ad. tit. ff. de fide Instrum.*

(**) *Ordin. Notar. l. c. §. 22.* Fo. MASCARDVS de *probat. Concl. 126.* Absque iudicis ope, si quid ob errorem Notarii in substantialibus est omisissum, nullum fit; potest tamen pars inde lxxa Notarium ad litem esse convenire.

(***) vid. tamen MEVIUM *Consil. 90. n. 11.*

(****) MEV. *Consil. 57. n. 54.* MENOCH. de *arbitrariis judic. quaest. c. 442. n. 59.*

um vel loci aut provinciae moribus, ubi instrumentum conditur, vel naturae negotii repugnare videntur. Diversitas etiam styli fidem instrumenti minuit, ut et, si in eo illorum, quae non extant, aut valde sunt incerta, mentio injiciatur. Circa talia enim hominum conventiones versari non solent, et styli diversitas, plures Instrumento manum commodasse scribentes, arguit. Genius enim humanus, eodem plerumque modo in animi sensa, et quae percipiuntur, exprimenda ferri solet. Adde, et ex mutato atrimento, inferri suspensionem. Denique inducta et incisa instrumenta, et si quae alia sunt hujus generis vitia, ab allegante probanda, Instrumentorum fidei derogant; (*) Judicis tamen arbitrio hic aliquid dandum erit. (**)

§. XXX.

Opera autem danda, ut, quantum fieri potest, fides Instrumentorum conservetur. (***) Hinc a judice aequae interpretationis regulae sunt adhibendae, quas recta ratio suggerit, & a GROTIUS, MENOCHIO & MANTICA aliisque, sed sparium & imperfecte admodum, in lucem sunt productae. Deest pro dolor! Jctis hermeneutica, de quo viri eruditi jam dudum conquesti sunt. (****)

H 2

Felden

(*) BALDVS *Conf.* 305. BERTAZOLL. *Consil.* 535. n. 7. et s. LAVTERB. *Disf. de cancellatione* §. IX.

(**) VINCENTIVS *de Franchis decis.* 485. MENOCH *Consil.* 409.

(***) Contra publica haec instrumenta admitti tamen probationem in contrarium, docet GAIL 2. *obs.* 77.

(****) De hermeneutica generalia quaedam tradit LEIBNITZ *in nova methodo docendae discendaeque jurisprudentiae, part. special.* §. 66.

Feldeni liber de viri ingenio quodammodo testatur; sed leges, pacta et instrumenta exposituris, non magnam praebebit utilitatem.

§. XXXI.

Cogitur autem Notarius, licet Notarius esse desierit, partibus earumque procuratoribus et haeredibus aliisque, quorum interest, Instrumenta edere. Si altera editio petatur, Judicis auxilium est implorandum, si eam Notarius denegat, (*) Ad editionem etiam tenetur heres et Pater Notarii, ut et, qui in ejus locum est surrogatus, & ad quem defuncti Notarii originalia aut Protocolla pervenere. (**)

§. XXXII.

Attamen, ut instrumenta ante mercedis solutionem (***) tradantur, Notarii compelli non possunt. Habent enim in iis, ut Advocati in Actis, jus retentionis. (****)

§. XXXIII.

(*) *Ord. Notar. tit. 1. §. 23.*

(**) BORN *ad univers. jus jud. Diss. 1. thes. 54.*

(***) Merces secundum loci statuta & mores, aut aequitatem est determinanda; nescio autem, an ubique obtineat, quod DD. tradunt, pro conficiendo testamento reciproco, duplex deberi honorarium, ut & pro imbreviatura, & authentico, GAIL, 2. *Obs. 117.* FINCKELTH. *Obs. 40.*

(****) *Ord. Notar. tit. 1. §. 16. Addit. ad Decis. DE FRAN-
CHIS 262, n. 6.*

§. XXXIII.

Praeter mortem naturalem & civilem, Notarii munus superveniens dignitas, quae cum Notariatu stare nequit, tollitur, et renunciatio. Resignatio autem officii non, nisi in manus concedentis, fieri potest. (*)

§. XXXIV.

Denique amittitur haec dignitas, si Notarius suo munere nolit, aut ob summam imperitiam prorsus fungi non possit; ut si super contractu usurario, in improbi foeneratoris utilitatem, aut simile instrumentum conficiat; patitur enim famae deliquium (**) foletque adhuc exilium aut alia arbitraria poena addi; quod etiam, juxta regulam, si sibi ipse aliquid in testamento adscripserit, obtinet. In territorio Brunsv. Notarius super illicita alienatione aut operatione praediorum, quae rustici habent clientelaria, instrumenta conficiens, privationis et infamiae poena afficitur. (***) Gravius quid adhuc accedit, si simulatum aut falsum Instrumentum confecerit, nimirum manus amputatio. (****) In Ducatu Magdeburgico, si

H 3

quae

(*) FABER. *Cod. Sabaud.* l. 2. t. 8. Def. 22. Finckelth. *Obs.* 98.
MEVIVS ad *J. L.* lib. 3. tit. 8. art. 15. VMMIVS
ad. *proc. D.* 17. thes. 7. n. 36.

(**) *Ordinat. Polit. Augst.* de anno 1548. tit. 17. et de anno
1577. eod. tit.

(***) *Const. Henrici Julii* de anno 1593. *Ord. Provinc. Brunsv.*
§. 30.

(****) MYNSING, 6. *Obs.* 63.

quae adsint falsitatis vestigia, virgis caesus in perpetuum relegatur. (*) Severissima Neapolitani in hoc crimen animadvertunt poena, nempe capitis. (**) Hoc omnino admitendum est, si innocenti falso ejusmodi Instrumento mors sit allata. (***) Plura jam addere, temporis ratio non patitur.

F I N I S.

(*) Ord. Proc. emend. c. 17. apud MYLIVM p. 125.

(**) VINCENTIVS DE FRANCHIS Decil. 444. n. 4.

(***) BERGER, *Obs.* 56. ad elect. crimin. p. 177.

SPHALMATA TYPOGRAPHICA
EXSTANTIORA.

- P. 4. l. penult. pro *Comenae* lege *Comonae*.
 P. 8. l. i. post *est*, infer. et. ibid. l. 2. pro *linguam* lege *lingua*.
 P. 10. l. i. pro *primocerio* lege *primicerio*. l. 3. in notis pro *Secundocrius*
 et *Tertiocrius* lege *Secundicerius* et *Terticrius*.
 P. 30. in notis l. 8. pro §. 14. lege §. 29. addatur *art. 8. §. 4.*
 P. 43. in notis l. 3. pro *examin ante* lege *examinante*.
 P. 50. l. 5. pro *favente* lege *favente*. l. antepenult. pro *mandataris*
 lege *mandati*.
 P. 52. l. 9. pro *asserenti* lege *asserentem*.
 P. 54. l. 2. *antem* deleatur.

ULB Halle

3

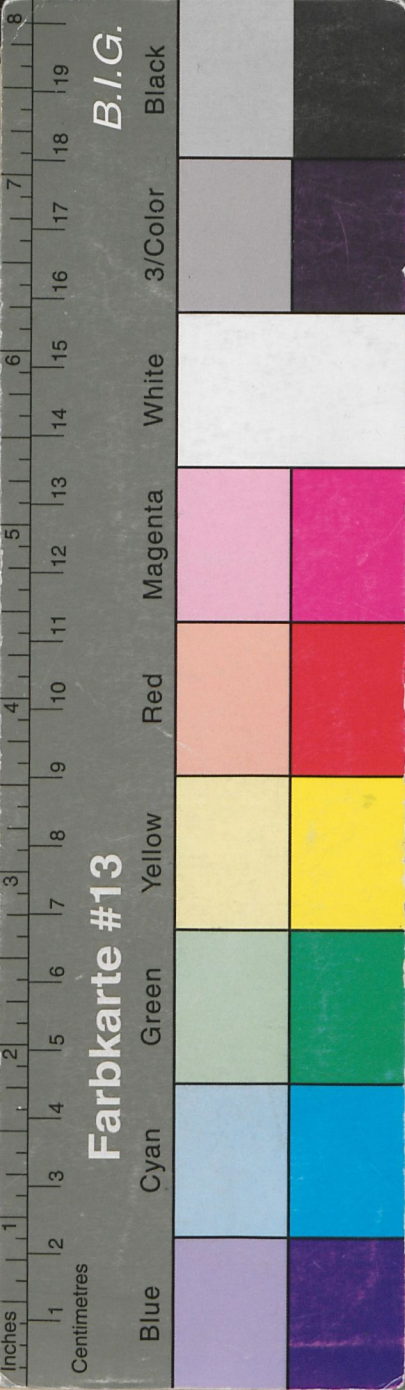
003 339 807

TA-OL

DISSERTATIO ACADEMICA
DE

NOTARIIS

QVAM

PRÆSIDE

JO. WILHELMO GØEBEL

J. V. D. EJVSDEMQVE IN ACADEMIA
REGIO DVCALI IVLIA P. P. O.

FAVTORE AC PRÆCEPTORE SVO
ÆTERNVM COLENDO

PVBLICÆ ERVDITORVM DISQVISITIONI

AD DIEM X DECEMBR. MDCCXXIII.

SVBMITTIT

LVDOVIC. IVLIVS VRBANVS

Frandenfeldt
WOLFFENBVTTELENSIS.

HELMSTADII,

LITERIS IOHANNIS STEPHANI HESSII.

2, 80.

1723, 2

2

1718

